

บทที่ 4

ความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมือง

ในบทที่ 4 จะได้กล่าวถึงความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองในเหตุการณ์ " พฤษภาทมิฬ " ซึ่งความรุนแรงของสถานการณ์ทางการเมืองนั้น มีสาเหตุมาจากการพยายามสืบทอดอำนาจของ รสช. และการยึดอำนาจของ รสช. ที่ได้ให้คำมั่นสัญญา กับประชาชน 3 ข้อ คือ

1. คืนอำนาจให้ประชาชนโดยเร็วที่สุด จัดองค์กรร่างรัฐธรรมนูญ เป้าหมายสำคัญจะไม่ใช้รัฐสภาเป็นที่ปรึกษาผลประโยชน์ ให้มีการเลือกตั้งที่สามารถคัดเลือกคนดี มีคุณธรรมความรู้มาเป็นผู้แทน และให้พรรคการเมืองมีกลไกควบคุมสมาชิกพรรคให้มากขึ้น
2. แก้ปัญหาทุจริต นอกราชการบังหลวงโดยการตรวจสอบดำเนินการอย่างเฉียบขาดกับรายที่ผ่านมาและจะไม่ให้มีการนอกราชการบังหลวงเกิดขึ้นอีก หรือหากมีก็ต้องน้อยที่สุด
3. ปรับปรุงระบบการบริหารราชการแผ่นดิน โดยให้ข้าราชการเมืองก้าวถ่ายข้าราชการประจำน้อยลง หรือหมดไป หรือก้าวถ่ายได้ด้วยความยากลำบาก

คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ละเลยคำมั่นสัญญาที่จะคืนอำนาจ ให้กับประชาชนและยังได้ใช้อำนาจที่มีอยู่ทั้งหมดกระทำการทุกวิถีทางเพื่อให้ตนเองก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำเหมือน "อัครวิน" แต่ประชาชนไทยในยุคสมัยนี้มีความฉลาด มีข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย การที่จะปกครองแบบเผด็จการนั้นกระทำได้ยาก¹

ในบทนี้จะได้กล่าวถึงประเด็นต่างๆ 5 ประเด็นคือ

1. การสืบทอดอำนาจของ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ระหว่างนายทหารผู้มีอำนาจกับพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้อง
2. เหตุผลของการเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ พลเอก สุจินดา คราประยูร

¹ " แดงการณณ์คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ 1," สยามจดหมายเหตุ 16 (มีนาคม 2534) : 311 - 333.

3. การคัดค้านการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ พลเอก สุจินดา คราประยูร จากพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้าม

4. การประท้วงของเรืออากาศตรี ฉลาด วรฉัตร

5. การประท้วงของพลตรี จำลอง ศรีเมือง

6. แนวทางแก้ปัญหาของรัฐกับการชุมนุมประท้วง

1. การสืบทอดอำนาจของคณะกรรมการความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ระหว่าง
นายทหารผู้มีส่วนและพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้อง

ภายหลังการยึดอำนาจการปกครองของ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ รสช. ได้จัดตั้งรัฐบาลพลเรือนนาย อานันท์ ปันยารชุน ขึ้นเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2534² ภายใต้การควบคุมของ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติโดยให้รัฐบาลนาย อานันท์ ปันยารชุน นั้นมีภาระกิจหลักที่ต้องบริหารประเทศแล้วจัดการเลือกตั้งขึ้นตามคํานั่งสัญญาในแถลงการณ์ที่จะคืนอำนาจให้กับประชาชนโดยเร็วที่สุด โดยจะจัดให้มีการเลือกตั้งที่สามารถคัดเลือกคนดีมีคุณธรรมความรู้มาเป็นผู้แทน และการเลือกตั้งเป็นการแสดงเจตนา รรมย์อันบริสุทธิ์ของ รสช. ด้วยและอีกประการคือคณะกรรมการความสงบเรียบร้อยแห่งชาติไม่สามารถที่จะปกครองโดยชักฉวยการศึกษาเป็นเวลายาวนานได้ เพื่อป้องกันการต่อต้านเรียกร้องจากประชาชน โดยการเลือกตั้งครั้งนี้เป้าหมายหลักที่ต้องคำนึงถึงคือต้องให้มีการซื้อเสียงน้อยลงด้วยเพราะการเลือกตั้ง พ.ศ.2531 นั้นเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันมากว่ามีการใช้เงินซื้อเสียงและเป็นสาเหตุประการที่มีความยุ่งยาก เกี่ยวพันกับการทุจริตคอร์รัปชันในคณะ

2 รัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ได้ปกครองประเทศเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2534 หลังจากมีการยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินโดย คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 และมีพระบรมราชโองการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2534 ดู เลขาธิการนายกรัฐมนตรี, งานของรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน (กรุงเทพมหานคร:สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2535), หน้า 31-32.

รัฐบาล ก่อนหน้าที่จะมีการเลือกตั้ง คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติได้จัดองค์กร
ร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งการร่างรัฐธรรมนูญของคณะบุคคลที่รักษาความสงบเรียบร้อยได้จัดตั้งขึ้น
นั้น ได้ร่างรัฐธรรมนูญก่อนเงื่อนเวลาที่ประธานคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติเป็นผู้มี
อำนาจเสนอชื่อโปรดเกล้าแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี หรือที่มาของนายกรัฐมนตรี รัฐธรรมนูญ
พุทธศักราช 2534 ไม่ได้ระบุว่าจะต้องมาจากการเลือกตั้ง เป็นการเปิดช่องทางให้พลเอก
สุจินดา คราประยูร ผู้บัญชาการทหารบกสามารถก้าวขึ้นมาเป็นผู้แทนประเทศได้

ก่อนการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2535 ได้มีพรรคการเมืองต่าง ๆ มาก
มายที่ยื่นความจำนงต่อกระทรวงมหาดไทยที่จะขอส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในจำนวนพรรคการเมือง
ดังกล่าวนี้มี พรรคสามัคคีธรรมเป็นพรรคการเมืองที่มีเบื้องหลังการจัดตั้งโดยกลุ่มคณะ
รักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ³ เพราะพรรคสามัคคีธรรมนั้นเกิดขึ้นในสถานการณ์และ
เงื่อนเวลาแห่งการยึดอำนาจของรัฐ เป็นการรวมกลุ่มของคณะทหารภายใต้รหัส 0143 โดย
มี น.ต. จูติ นาครทรรพเป็นหัวหน้าในการจัดตั้งพรรคซึ่ง น.ต. จูติฯ นั้นเป็นนายทหารอากาศ
นอกราชการโดยเป็นนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 3 และเคยเป็นนักบินภายใต้การบังคับบัญ
ชาของพล.อ.อ. เกษตร วิจารณ์ผู้บัญชาการทหารอากาศและรองประธานสภาரசข. เมื่ออยู่
ที่ กองบินที่ 6 ด้วยกันซึ่งถือว่าเป็นผู้ใกล้ชิดกับพล.อ.อ. เกษตรฯ และกลุ่มคณะทหารภายใต้
รหัส 0143⁴ ซึ่งหมายถึงนายทหารที่จบการศึกษาใน โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
โรงเรียนนายเรืออากาศ โรงเรียนนายเรือที่จบการศึกษาในปีพุทธศักราช 2501และหมาย
เลข 4 หมายถึง 4 เหล่าทัพคือเหล่าทหารบก, ทหารเรือ, ทหารอากาศและตำรวจและหมาย
เลข 3 หมายถึง โรงเรียนนายทหาร 3 เหล่าทัพดังกล่าวแล้วซึ่งสำหรับโรงเรียนนายร้อย
พระจุลจอมเกล้าก็คือนายทหารบกรุ่นที่ 5 อันมีพลเอกสุจินดา คราประยูร ผู้บัญชาการทหาร
บกและรองประธานสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ นั้นเป็นประธานรุ่นและเพื่อนร่วม
รุ่นในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ารุ่นที่ 5 ซึ่งนอกจากนั้นก็ยังมี พลอากาศเอก เกษตร

³ จูติ นาครทรรพ, ""สื่อบีบีเอส" ตัวยงผู้ก่อตั้งพรรคสามัคคีธรรม, " สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 26(กรกฎาคม 2534):12-13.

⁴ "พรรคสามัคคีธรรมสายสัมพันธ์ 0143, " หลักไท 23(มิถุนายน 2534):25.

โรจนนิล, พลเอกวิโรจน์ แสงสนิท และกลุ่มนายทหารคุมกำลังอื่น ๆ และ นอกจากนั้นพรรค
 สหรัทธาธรรม*ยังได้รวบรวมอดีตแกนนำของพรรคเอกภาพ, พรรคชาติไทย, พรรคประชากรไทย
 และอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาสังกัดพรรคการเมืองของตน นอกจากการพยายามสืบต่อ
 อำนาจโดยการผ่านพรรคสหรัทธาธรรม ซึ่งมีการกล่าวถึง การสนับสนุนทั้งการจัดตั้งและการ
 ระดมเงินทุนโดยผ่าน น.ต.ฐิติฯดังกล่าวมาแล้วนั้น สำหรับพรรคการเมืองอื่น ๆ รสช.ก็ได้อ
 พยายามเข้าแทรกแซงพรรคการเมืองเพื่อสร้างพันธมิตร ระหว่างพรรคการเมืองต่างๆ เพื่อ
 ร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลในสมัยหน้าที่อยู่ภายใต้ รสช.ซึ่งในที่นี้มีพรรคชาติไทยและพรรคกิจสังคม
 ร่วมอยู่ด้วย กล่าวคือสำหรับพรรคชาติไทย ภายหลังจากที่ พลเอกชาติชายฯได้ลาออกจาก
 การเป็นหัวหน้าพรรคชาติไทยและได้เดินทางไปพำนักอยู่ในประเทศ สวิสเซอร์แลนด์ซึ่งภาย
 หลังที่กลับมา ประเทศไทยเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2534 พลเอก ชาติชายฯได้ให้สัมภาษณ์
 ผู้สื่อข่าวหลังจากที่ประชุมพรรคชาติไทยได้ลงมติเลือกพลอากาศเอกสมบุญ ระหงษ์ ผู้ว่าการ
 ทำอากาศยานแห่งประเทศไทย เป็นหัวหน้าพรรคชาติไทยคนใหม่ว่า พรรคชาติไทย คงให้
 การสนับสนุนพลเอก สุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรีเช่นเดียวกับพรรคสหรัทธาธรรม

*พรรคสหรัทธาธรรมจดทะเบียนพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติพรรคการเมือง
 พ.ศ.2524 เมื่อวันที่ 3 มกราคม 2535 โดยมี นายณรงค์ วงศ์วรรณ อดีตหัวหน้าพรรค
 เอกภาพเป็นหัวหน้าพรรคและน.ต.ฐิติฯ นาคทรพรพ คนสนิทของพล.อ.อ.เกษม วิจารณ์
 ผู้บัญชาการทหารอากาศเป็นเลขาธิการพรรคพล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก เป็นประธานที่ปรึกษา
 พรรค พรรคสหรัทธาธรรมได้รับการกล่าวขานว่าเป็น "พรรคเฉพาะกิจ"หรือ "พรรคทหาร"
 เนื่องจากอุบัติการณ์ของพรรคเป็นการริเริ่มและสนับสนุนของบุคคลในเครื่องแบบ และเป็น
 พรรคพันธมิตรของพรรคการเมืองที่สนับสนุน" คนกลาง "เป็นนายกรัฐมนตรี มาตั้งแต่แรก
 บุคคลสำคัญที่เคลื่อนไหวจัดตั้งพรรคนอกจาก น.ต.ฐิติฯ แล้วก็มี พล.อ.อ.สมบุญ ระหงษ์
 หัวหน้าพรรคชาติไทย นายพิณิจ จันทรสุรินทร์ นายสอาด ปิยวรรณ สมาชิกพรรคส่วนใหญ่
 เป็นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี 2531 จำนวน 71 คนในการเลือกตั้งวันที่ 22 มีนาคม
 2535 พรรคสหรัทธาธรรมส่งสมาชิกพรรคสมัครรับเลือกตั้งโดยเป็น อดีต ส.ส.ปีต่างๆรวม
 ทั้งสิ้น 81 คนจาก"นโยบายสาธารณะ,""แนวหน้าสู่สัจดาห์ 33(พฤศจิกายน 2535) : 9.

ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของพลอากาศเอก เกษตรฯ ซึ่งกล่าวเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2534ว่า สนับสนุนคำกล่าวของอดีตนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชายฯที่ว่าพรรคชาติไทยจะจับมือกับพรรค สวมักศิธรรม สนับสนุน พลเอก สุจินดาฯ โดยให้ความเห็นว่า ตนก็สนับสนุนเช่นกันพร้อม เสริมว่าตอนนี้ทหารเป็นนายกรัฐมนตรีเหมาะสมที่สุดและนายกรัฐมนตรีไม่จำเป็นต้องมาจากการเลือกตั้งโดย พลอากาศเอก สมบุญ ระหงษ์ ผู้ว่าการท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย ซึ่งได้รับเป็น หัวหน้าพรรคชาติไทยตามมติที่ประชุมพรรค ได้อ้างว่าทุกฝ่ายขอร้องและเห็นชอบด้วย และยืนยันว่าการเป็น หัวหน้าพรรคชาติไทยไม่เกี่ยวกับที่มีข่าวว่า รสช.ได้เสนอ แลกเปลี่ยนตนกับ การตรวจสอบทรัพย์สินนักการเมืองนอกจากพรรคชาติไทย⁵ แล้วสำหรับ พรรคกิจสังคมก็ได้มีการเลือกเลขาธิการพรรคใหม่ซึ่งเลขาธิการพรรคใหม่คือ พลตรี เขม ภารธรรมเพื่อนรักของ พลเอก สุจินดา คราประยูรโดยพลเอก สุจินดาได้เคยกล่าวไว้ว่า⁶

...สำหรับรัฐติ(น.ต.รัฐติ นาคทรพร)...ไม่มีอะไรกันเป็นพิเศษเลย ถ้ารู้จักกันบ้าง พอสมควรแต่ไม่สนิทแต่รัฐติเป็นคนพามาพบพล.อ.ชาติชาย นานมาแล้ว แต่ผมเคยพบ พล.อ.ชาติชายฯก่อนหน้านั้นแล้ว ก็พาไปพบพล.อ.ชาติชายพบพิทักษ์(นายพิทักษ์ อินทรวิทย์นันท์)พบอะไรพวกนี้รัฐติเขาทำงานเป็นสื่อบีบีซีหรืออะไรที่วิ่งเต้น เรื่องนั้นเรื่องนี้ ... ถ้าพูดถึงความสนิทสนมกันผมสนิทกับเขม(พลตรีเขม ภารธรรม)มากกว่าเพราะเขมนี้เป็นเพื่อนกันมาตั้งแต่เด็กเรียน อำนวยศิลป์มาด้วยกันหนีโรงเรียนมาด้วยกัน... เขียวมาด้วยกันและเมื่อมาสอบเข้าโรงเรียนนายร้อยด้วยกัน เขมเขาสอบเข้าไม่ได้จนเขาอายุเกิน ไปเรียนธรรมศาสตร์แล้วมาเป็น นายร้อยสำรองก็เป็นเพื่อนกินเพื่อน เขียวกันมากับเขมนี้ ตอนสมัยเป็นหนุ่ม 17-18 เคยกินเคยนอนบ้านเขาด้วยซ้ำถึงเข้าโรงเรียนนายร้อยแล้วบ้านเขาอยู่หลังสนามมวยราชดำเนิน...เราไปดอคเครื่องแบบที่นั่นเพราะเราไม่ชอบแต่เครื่องแบบ...

5 อัจฉราพร กุมพพิสมัย, "เหตุเกิดที่เมืองไทย," ไทยคดีศึกษา 5 (เมษายน 2535): 47-49.

6 "สัมภาษณ์ บิ๊กสุ," ผู้จัดการ (27 พฤษภาคม 2534) : 20.

ซึ่งจากบทสัมภาษณ์ดังกล่าวแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างแกนนำ พรรคการเมือง ทั้งน.ต.รัฐธิฯและพล.ต.เชษฐา ภาไชโยกรสรณ์กับ พลเอก สุจินดาฯ ซึ่งพรรคการเมืองหลายพรรค สนับสนุนเป็น นายกรัฐมนตรีโดยประสานกับเพื่อเป็นพันธมิตรหลังจากการเลือกตั้งซึ่งมีพรรค สหประชาชาติ, พรรคชาติไทย, พรรคกิจสังคม, พรรคประชากรไทยโดยจะสังเกตเห็นได้ว่าใน ระหว่างที่มีการจัดตั้ง พรรคสหประชาชาติจนถึงก่อนการเลือกตั้งนั้น กลุ่มพรรคดังกล่าวจะ พยายามให้ข่าวต่อสื่อมวลชน ถึงประเด็นที่ทำให้การสนับสนุนคนกลาง ซึ่งก็หมายถึงสมาชิกใน สภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ที่มุ่งเน้นไปยัง พลเอกสุจินดา คราประยูร ให้เป็น นายกรัฐมนตรีและนอกจากนั้นยังจับกลุ่มกันรวม เป็นพันธมิตร เพื่อสนับสนุนสมาชิกในสภารักษา ความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ โดยมีเป้าหมาย ที่จะรวมกันเพื่อเป็นรัฐบาลภายหลังจากการ เลือกตั้ง

โดยเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 ได้มีการจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรซึ่งพรรคสหประชาชาติที่นำรวม 79 ที่นั่ง โดยได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นเสียง ข้างมากของสภาผู้แทนราษฎรซึ่งตามหลักการของ รัฐธรรมนูญนั้น หัวหน้าพรรคที่มีเสียงข้าง มากย่อมที่จะมีสิทธิฟอร์มทีมจัดตั้งรัฐบาล

ในขั้นแรกนั้นมีพรรคการเมืองที่ต้องการตั้งคนกลางเป็นนายกรัฐมนตรี อันได้แก่ พรรคสหประชาชาติ, พรรคชาติไทย, พรรคกิจสังคม, พรรคประชากรไทย และพรรคราษฎร และกลุ่มพรรคที่สนับสนุนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นนายกรัฐมนตรี มีพรรคความหวังใหม่ พรรคประชาธิปไตย พรรคพลังธรรม พรรคเอกภาพ⁷

⁷ "ทางตันสูตรจัดตั้งรัฐบาลฉบับ รสช. 1ให้รงค์เป็นนายก, "มติชนสุดสัปดาห์

จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

เลือกตั้ง 22 มีนาคม 2535 (แยกพรรค แยกภาค)

พรรคการเมือง	กทม.	กลาง	ใต้	เหนือ	อีสาน	รวม
สามัคคีธรรม	-	15	2	29	33	79
ชาติไทย	-	42	2	12	18	74
ความหวังใหม่	-	8	12	12	40	72
ประชาธิปไตย	1	-	26	5	12	44
พลังธรรม	22	8	1	2	-	41
กิจสังคม	-	5	-	4	22	31
ประชากรไทย	2	4	-	1	-	7
เอกภาพ	-	2	1	2	1	6
ราษฎร	-	-	-	2	2	4
ปวงชนชาวไทย	-	1	-	-	-	1
มวลชน	-	-	1	-	-	1
รวม	35	83	45	69	128	360

ภายหลังจากการเลือกตั้ง กลุ่มพรรคการเมืองที่เป็นพันธมิตรกัน คือพรรคสามัคคีธรรม, พรรคชาติไทย, พรรคประชากรไทย, พรรคกิจสังคมและพรรคราษฎร ได้ตกลงกันจะเสนอชื่อ พลเอกสุจินดา ชนตพลเอกสุจินดา ชั่งเงื่อนใจว่าจะไม่ขอรับนักการเมืองที่ถูกคำสั่งยึดทรัพย์เป็นรัฐมนตรีร่วมรัฐบาล ซึ่งทำให้ พรรคกิจสังคม ยอมรับไม่ได้⁸พรรคดังกล่าว

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

จึงหันมาตกลงเสนอชื่อนายณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคสามัคคีธรรม เป็นนายกรัฐมนตรี การเสนอชื่อนายณรงค์ วงศ์วรรณนั้นได้เกิดการคัดค้านและโจมตีกันว่านายณรงค์ ฯ นั้นเป็นบุคคลที่เคยถูกปฏิเสธไม่ให้เดินทางเข้า สหรัฐอเมริกาโดย นางมาร์กาเรต แทตเชลเลอร์ โฆษกกระทรวงการต่างประเทศ สหรัฐอเมริกาได้ชี้แจงว่า การประกาศไม่ให้นายณรงค์ วงศ์วรรณ เข้าประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ได้ประกาศไปตั้งแต่ พ.ศ. 2534 โดยงดออกวีซ่า ไม่ให้นายณรงค์ฯ เข้าสหรัฐอเมริกาเพราะสงสัยว่าอาจจะมีส่วนพัวพันกับยาเสพติด ซึ่งก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง แต่พรรคการเมืองทั้ง 5 พรรคดังกล่าวก็ยังยืนยันที่จะเสนอ นาย ณรงค์ฯต่อไปตามเดิมจนในที่สุดการวิพากษ์วิจารณ์ที่มีมากขึ้นเรื่อยๆ พรรคพลังธรรมได้แสดงความคิดเห็นด้วยการจัดให้มีการประชุมกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคเป็นการด่วนและที่ประชุมมีมติว่า เรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องส่วนตัวของนายณรงค์ วงศ์วรรณที่มีการวิพากษ์วิจารณ์กันทั่วไปนั้น ต้องใช้เวลามากกว่าจะทำความกระจ่างให้เกิดขึ้นขณะที่ประเทศชาติจำเป็นต้องมีนายกรัฐมนตรีมาบริหารโดยเร็ว พรรคพลังธรรมจึงเห็นว่าเพื่อประโยชน์ของบ้านเมือง นายณรงค์ วงศ์วรรณ ควรจะถอนตัวจากการได้รับเสนอชื่อเป็น นายกรัฐมนตรี⁹ ในส่วนของสื่อมวลชน ได้มีการประโคมข่าวและตั้งข้อสังเกตและวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากและในที่สุด นายณรงค์ ฯ ก็ประกาศไม่ขอรับทุกตำแหน่ง¹⁰

2. เหตุผลของการเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกสุจินดา คราประยูร

หลังจากที่ พรรคการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งไม่สามารถเสนอชื่อของนาย ณรงค์ วงศ์วรรณ ได้แล้วนั้น ได้มีความพยายามของกลุ่มพรรคการเมืองเดิมที่มีพรรคชาติไทย, พรรคสามัคคีธรรม, พรรคประชากรไทย, พรรคกิจสังคมและพรรคราษฎร ที่จะเสนอชื่อนักการเมืองที่เป็นหัวหน้าพรรคในลำดับถัดไป แต่ปรากฏว่าในวันที่ 7 เมษายน 2535 นาย อาทิตย์

⁹ จาลอง ศรีเมือง, ร่วมกันสู้, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธีระการพิมพ์), หน้า 39.

¹⁰"บันทึกการเมืองไทย 2535," สถานการณ์ (ฉบับพิเศษ)1(ธันวาคม 2535):10.

อุไรรัตน์ ประธานสภาผู้แทนราษฎร พล.อ.สุนทร คงสมพงษ์ ประธานสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและได้เสนอชื่อพลเอก สุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 19 ของประเทศไทย ซึ่งพลเอก สุจินดา คราประยูร ได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้ง เป็นนายกรัฐมนตรีในวันเดียวกันและจากนั้นได้ประกาศแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีจำนวน 48 คน¹¹ในวันที่ 17 เมษายน 2535 ซึ่งในการแต่งตั้งพลเอก สุจินดา คราประยูร ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีนั้นก็เป็นที่คาดเดาของประชาชนโดยทั่วไป เนื่องจากก่อนหน้านี้จะมีการเสนอชื่อผู้ที่ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีนั้น ประธานสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติเป็นผู้มีอำนาจในการเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีซึ่งพลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ได้เคยประกาศเรื่องตำแหน่ง ผ่านสื่อมวลชนว่า "ถ้าสุ่มเอา ก็ยกเอาไปให้เต้ "ซึ่งหมายความว่าถ้าพลเอก สุจินดา คราประยูร ไม่ยอมรับเป็นนายกรัฐมนตรีก็จะเสนอชื่อพลเอกเอก เกษตร วิจารณ์ เป็นนายกรัฐมนตรี แทนแต่เนื่องจากพลเอก สุจินดา คราประยูรได้เคยยืนยันประกาศต่อหน้าสาธารณชน สื่อมวลชนหลายครั้งว่า " ผมยืนยันไม่เล่นการเมือง ไม่ลงเลือกตั้ง ไม่เป็นนายกรัฐมนตรีโดยเด็ดขาด การเมืองไม่มีอะไรแน่นอน"¹² นอกจากคำพูดดังกล่าวแล้วก่อนจะมีการเลือกตั้งในวันที่ 22 มีนาคม 2535 สื่อมวลชน ได้สอบถามการตัดสินใจของพลเอก สุจินดา คราประยูร ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งก็ยังคงยืนยันคำพูดของตนในลักษณะเดียวกันอีกหลายครั้งโดยเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2535 พลเอก สุจินดา คราประยูรได้ยืนยันคำกล่าวที่บอกว่า ไม่เล่นการเมืองอีกครั้งดังนี้ " ผมไม่เคยว่าไม่กล้าตัดสินใจ แต่ผมตัดสินใจว่า ผมไม่เล่นการเมือง ไม่ช้าผมไม่กล้าตัดสินใจ ผมพูดอยู่ตลอดเวลาว่าผมตัดสินใจไม่เล่นการเมือง ใครบอกว่าผมไม่กล้าตัดสินใจ ผมว่าผมเป็นคน que ตัดสินใจอะไรแน่นอน"¹³ จากคำพูดดังกล่าวแสดงถึงการที่พลเอก สุจินดาฯไม่ประสงค์จะเป็นนายกรัฐมนตรีและ ดำเนินกิจกรรมทางการเมือง แต่ต่อมาภายหลัง พลเอก สุจินดา

11 "แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี," สยามจดหมายเหตุ 17 (เมษายน 2535) :421-422.

12 คำพูดดังกล่าวนี้พลเอกสุจินดา คราประยูรได้กล่าวไว้เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2534 จาก "พฤษภาคมนี้พ," ผู้จัดการ ฉบับพิเศษ 1(ธันวาคม 2534) : 9.

13 เรื่องเดียวกัน.

คราประยูรได้เข้ารับ ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี¹⁴ โดยได้ให้ เหตุผลในการเข้ารับตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีโดยในวันที่ 8 เมษายน 2535 ซึ่งเป็นวันที่กองทัพกได้จัดเลี้ยงอาลากรกองทัพ ให้แก่พลเอก สุจินดา คราประยูรและพลเอก สุจินดาฯ ได้กล่าวอาลากรกองทัพดังนี้

...ชีวิตผมมีความสุขที่สุดก็คือชีวิตที่ ได้รับราชการ อยู่ในกองทัพ (น้ำตาไหล เสียงเครือ) ผมไม่เคยปรารถนาตำแหน่งใด ๆ หรือแม้แต่ตำแหน่ง ผบ.ทบ. ผมพอใจอยู่สิ่งหนึ่งก็คือได้อยู่ในกองทัพ แต่ในขณะที่เดียวกัน ผมก็รู้ว่าผมจะต้องจากไป ...ผมมีความจำเป็นต้อง เสียสละที่เคยกล่าวไว้ว่าจะไม่รับตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี ถ้ามีก็ด้วยเหตุผลเดียวว่า เพราะความเป็นทหาร ที่เรามีมติประจําใจว่า เราจะยอม เสียสละได้แม้ชีวิตเพื่อประเทศชาติ เพราะฉะนั้น เมื่อเกิดความ จำเป็นที่เราจะต้อง ทำงานเพื่อประเทศชาติ การเสียชื่อเสียง การเสียสัจจะวาจา ก็เป็นความจำเป็น...¹⁵

ซึ่งหลังจากพลเอก สุจินดาฯ ได้พูดประโยคดังกล่าวออกมานั้น ได้ทำให้เกิดการ วิพากษ์วิจารณ์ในหมู่ประชาชนและ สื่อมวลชนถึงประโยคที่ว่า " เสียสละเพื่อชาติ " และ เป็นการจุกประกายการคัดค้านต่อต้านจากบุคคลทุกสาขาอาชีพนักการเมืองฝ่ายค้าน สื่อมวลชน องค์กรประชาธิปไตยต่างๆ อย่างกว้างขวาง พลเอก สุจินดา ฯ ได้รับตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีท่ามกลางกระแสคัดค้านจากทุกสารทิศ โดยในด้านสื่อมวลชนมีการตอบโต้กัน ระหว่างสื่อมวลชนของรัฐอันได้แก่ สถานีวิทยุโทรทัศน์ในเครือข่ายของทหารกับหนังสือพิมพ์ นิตยสารต่างๆ ในส่วนของนักการเมืองมีการต่อต้านจากพรรคร่วมฝ่ายค้านโดยได้มีการแต่ง

¹⁴ พลเอกสุจินดา คราประยูร ได้จบ ม.8 แล้วสอบเข้าไปเรียนเตรียมแพทย์ เรียนไปได้ไม่นานได้ลาออกมาเรียน โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า รุ่นที่ 5 โดยได้ เรียนในหลักสูตรนายทหารเหล่าปืนใหญ่ และได้เข้าเรียน โรงเรียนเสนาธิการทหารบก หลักสูตรหลักประจำชุดที่ 44 สอบได้ลำดับที่ 1 ของ โรงเรียนเสนาธิการทหารบกและได้ ไปศึกษาหลักสูตรชั้นนายพันของโรงเรียนเหล่าทหารปืนใหญ่ที่ฟอร์ท เลิฟเวนเวอร์ช แคนซัส สหรัฐอเมริกา ดูรายละเอียดจาก "สัมภาษณ์พิเศษ ผบ.ทบ.," วารสารเสนาธิปไตย 3(กันยายน - ธันวาคม 2533): 6.

¹⁵"บันทึกการเมืองไทย 2535," สถานการณ์(ฉบับพิเศษ) : 215.

ชุดลีลาไว้ทุกขณะเข้าประชุมสภา สำหรับพรรคพลังธรรมมีการติดป้ายหน้าอก "เสียชีพอย่าเสียสัตย์" และวิธีการต่างๆ เช่นเอาบีบคลุมศรีษะเข้าสภา มีการจัดชุมนุมต่อต้านร่วมกับองค์กรประชาธิปไตย มีการออกสติ๊กเกอร์ต่างๆ เช่น "คนพูดเท็จ ไม่ทาบาบ ย่อมไม่มี" องค์กรต่างๆ เริ่มเคลื่อนไหวคัดค้านเช่นการประชุมเพื่อคัดค้านนายกที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของ คณะกรรมการพรรคเพื่อประชาธิปไตย (ครป.) ร่วมกับ องค์กรพัฒนาเอกชนและสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) หลังจากนั้นมีการวางหรือคว่ำลิ้นแ่งตามหน้าของนายกรัฐมนตรีของพลเอก สุจินดา คราประยูร¹⁶ ที่บ้านพักสวนรื่นฤดี รวมทั้งมีการแสดงคัดค้านของนักวิชาการหลายท่าน โดยในวันที่ 8 เมษายน 2535 เรืออากาศตรี ฉลาด วรฉัตร อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานครได้เริ่มอดอาหารประท้วงนายกรัฐมนตรีที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งบริเวณหน้ารัฐสภา พร้อมป้ายสีกาข้อความว่า "ข้าขอพลีชีพเพื่อประชาธิปไตย นายกรัฐมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้ง" ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวรุนแรงและเป็นประเด็นต่อต้านคนกลางเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งในรายละเอียดจะได้เสนอในประเด็นต่อไป

ในวันที่ 6 พฤษภาคม 2535 เป็นวันเปิดประชุม สภาผู้แทนราษฎร และแถลงนโยบายของรัฐบาล พรรคการเมืองฝ่ายค้านทั้ง 4 พรรคต่างนัดกันเดินออกจากห้องประชุมเพื่อเป็นการประท้วง ขณะที่นายกรัฐมนตรี เริ่มแถลงนโยบายของรัฐบาล หัวหน้าพรรคฝ่ายค้านได้เริ่มอภิปรายทีละคน เริ่มตั้งแต่พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ นายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ พันเอกชินวุธ สุนทรสีมะ เลขาธิการพรรคพลังธรรม นายบุญชู โรจนเสถียร หัวหน้าพรรคเอกภาพซึ่งขณะนั้นบรรดาสภาบริเวณหน้ารัฐสภาประชาชนเริ่มทวีจำนวนที่มากขึ้นเรื่อย ๆ จนเต็มถนนหน้ารัฐสภา นายอุกฤษ มงคลนาวิน ประธานรัฐสภาได้ประกาศ ปิดการประชุมอย่างกระทันหัน พลเอก สุจินดา คราประยูร ออกจากที่ประชุม ท่ามกลางความสับสนที่เกิดขึ้น โดยได้เข้าไปพักที่ บ้านพักสวนรื่นฤดี ก่อนที่พลเอกอิสระพงษ์ หนูแก้วดี ผู้บัญชาการทหารบก พลอากาศเอก เกษตร โรจนนิล ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการทหารอากาศ พลอากาศเอก อนันต์ กลินทะ

¹⁶บันทึกประวัติศาสตร์ ย้อนรอยเลือด "พฤษภาทมิฬ" ภาค 2, "ประชาชนชาติธุรกิจ (26 - 29 กรกฎาคม 2535): 14 - 15.

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และพลตำรวจโท วีรจรณ์ เปาอินทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย จะตามไปสมทบ กลุ่ม 0143. ได้ประชุมกันเพื่อหายุทธศาสตร์และยุทธวิธีการล้อมปราบกลุ่มผู้ประท้วง¹⁷

การเปิดประชุมรัฐสภา วันต่อมาคือวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ซึ่งมีจำนวนสมาชิกเข้าประชุมทั้งหมด 536 คน จากการศึกษารายงานในการประชุมครั้งนี้พบว่ารัฐสภานั้นไม่ได้มีส่วนช่วยที่จะลดความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองเลย กลับส่งผลในทางที่ตรงข้าม ดังรายละเอียดตอนที่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นายจรัส พัวช่วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้พยายามที่จะให้ รัฐสภาแก้ไขปัญหาเหตุการณ์ชุมนุมที่กำลังดำเนินอยู่ แต่ก็ไม่สามารถที่จะเปิดอภิปรายได้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดหนทางที่จะพึงพาระบบรัฐสภาในการที่จะแก้ไขปัญหาได้ต่อไป ดังรายละเอียดในรายงานการประชุมรัฐสภา ครั้งที่ 2/2535 (สมัยสามัญ ครั้งที่หนึ่ง)

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

รายงานการประชุมร่วมกันของรัฐสภา
ครั้งที่ 2/1535 (สมัยสามัญ ครั้งที่หนึ่ง)
วันพฤหัสบดีที่ 7 พฤษภาคม พุทธศักราช 2535
ณ ห้องประชุมรัฐสภา

เริ่มประชุมเวลา 10.15 นาฬิกา

จำนวนสมาชิกที่มาประชุมทั้งหมดที่ลงชื่อไว้ เมื่อเลิกประชุม 536 คน

ประธานรัฐสภา : บัดนี้สมาชิกรัฐสภา 400 ท่าน ครบองค์ประชุมแล้ว ผมขอเปิดประชุม วันนี้จะเป็นการพิจารณาเรื่องการแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อจากเมื่อวาน ที่จะให้พูดเป็นอันดับแรก คือพรรคพลังธรรม นายแพทย์กระแส ชนะวงศ์ อยู่หรือไม่ครับ พันเอกวินัย สมพงษ์ เชิญครับใครก่อนก็ได้

นายจรัส พัวช่วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (เพชรบูรณ์) : ท่านประธานรัฐสภาที่เคารพ กระผม จรัส พัวช่วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเพชรบูรณ์ พรรคพลังธรรม ผมขออาศัยข้อบังคับข้อ 34 ขอปรึกษาท่านประธานรัฐสภาสักนิดหนึ่งครับ

ประธานรัฐสภา : เรื่องอะไรครับ คุณจรัส

นายจรัส พัวช่วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (เพชรบูรณ์) : ท่านประธานรัฐสภาที่เคารพ ขณะนี้เกิดเหตุการณ์ ซึ่งจะก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นบริเวณหน้ารัฐสภา เนื่องจากว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจกีดกันไม่ให้หลังประชาชนมาฟังสภาผู้แทนราษฎร และกีดกันไม่ให้ประชาชนมาเยี่ยมเยียนผู้ที่ต่อสู้ด้วยสันติ คือ พลตรี จำลอง ศรีเมือง และคุณฉลาด วรจักร และเพื่อนนะครับ ซึ่งคนเหล่านี้กำลังต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย กำลังนะครับ ต่อสู้มาแล้วหลายวันและขณะนี้ครับ

ประธานรัฐสภา : เดี่ยว คุณจรัสครับ ก็เห็นว่าน่าจะครับว่ามีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นข้างนอก เดี่ยวเราพูดกันข้างนอก แต่ว่าเรื่องนี้ไม่ปรากฏอยู่ในระเบียบวาระ ถึงแม้ว่าจะมาให้พูดผมก็ไม่อาจให้พูดได้ เดี่ยวไปปรึกษากันข้างนอก เพราะว่าเราจำเป็นต้องพูดในระเบียบวาระเท่านั้น เชิญนั่งลงเดะครับ คุณวินัย สมพงษ์ครับ กรุณาให้คุณวินัยพูดเดะ

นายจรัส พัวช่วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (เพชรบูรณ์) : ผมขอเดะเดะครับ

ประธานรัฐสภา : นิดเดียวว่าอย่างไร นอกกระเปียบวาระ นิดเดียวก็เอา
 นายจรัส ผู้ช่วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (เพชรบูรณ์) : ครับ คือขณะนี้
 ครับ ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจสกัดกั้นมาให้ประชาชนเข้ามาเดี๋ยวจะเกิดพียงสภาเข้ามาจะเกิด
 ความเดือดร้อนทั่วไปครับ

ประธานรัฐสภา : เอาเป็นว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจรับทราบ แล้วที่ท่านคงไปปฏิบัติ
 การ ขอขอบคุณมากนะครับคุณจรัส คุณวินัย สมพงษ์ ครับ"¹⁸

จากนั้นประธานรัฐสภาก็ได้ชี้ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนอื่นพูดต่อซึ่งไม่เกี่ยวกับ
 เหตุการณ์ชุมนุมประท้วงแต่อย่างใด เป็นการอภิปรายถึงนโยบายของ รัฐบาลพลเอกสุจินดา
 คราประยูร

เมื่อการอภิปรายเรื่อง นโยบายของรัฐบาลพลเอกสุจินดา คราประยูร ได้สิ้นสุด
 ลง ซึ่งประธานรัฐสภาได้กล่าวเชิญให้นายกรัฐมนตรีได้พูด

ประธานรัฐสภา : ครับ มีการอภิปรายกันมาเกือบ 2 วันแล้วนะครับ วันที่สอง
 พูดถึงท่านนายกรัฐมนตรีมาก เพราะฉะนั้นคิดว่าท่านนายกรัฐมนตรีควรที่จะตอบครับเชิญครับ

พลเอกสุจินดา คราประยูร (นายกรัฐมนตรี) : ท่านประธานรัฐสภา สมาชิก
 รัฐสภาผู้ทรงเกียรติ กระผมในฐานะหัวหน้ารัฐบาล ขอขอบคุณท่าน ประธานรัฐสภาและท่าน
 สมาชิกรัฐสภาทุกท่าน ที่กรุณาให้ความสนใจต่อนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งได้ให้ข้อวิจารณ์
 และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารราชการแผ่นดินของ คณะรัฐมนตรี กระผมขอ
 ยืนยันว่านโยบายที่รัฐบาลได้แถลงไว้นี้ รัฐบาลมีเจตจำนงแน่วแน่ที่จะดำเนินการให้บรรลุผล
 มากที่สุดเท่าที่เวลาและกำลังงบประมาณจะเอื้ออำนวยให้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะมุ่งเน้น
 การกระจายรายได้ และการพัฒนาชนบทอย่างรีบด่วน เพื่อขจัดปัญหาและความทุกข์ยากที่
 ประชาชนในชนบทได้รับอยู่ให้หมดสิ้นไปและนำความสุขความเจริญมาสู่พี่น้องประชาชนอย่าง
 ทั่วถึงและทัดเทียมกัน ทั้งนี้โดยจะยึดถือความตั้งใจจริง ความซื่อสัตย์สุจริต และประโยชน์
 ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง สำหรับข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะใดๆ ของท่านสมาชิกที่เป็นประโยชน์

¹⁸ รายงานการประชุมร่วมกันของรัฐสภาครั้งที่ 2/2535 (7 พฤษภาคม 2535)

โยชน์และสามารถปฏิบัติได้...รัฐบาลขอเฝ้ารับไว้ด้วยความขอบพระคุณและ จะนำาไปปฏิบัติ หรือปรับปรุงให้สอดคล้องต่อกัน กระผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าในการดำเนินการตามนโยบาย เพื่อจัดความยากไร้ และนำความผาสุกมาสู่ประเทศชาติและประชาชน รัฐบาลจะได้รับความร่วมมือร่วมใจและการสนับสนุนจากสมาชิกรัฐสภาผู้ทรงเกียรติตามสมควร

อนึ่ง ตามที่ได้มีผู้อภิปรายกันมากเกี่ยวกับการเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ของกระผมนั้นผมขอเรียนเหตุผลที่ผมต้องรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีผ่านท่านประธานสภาดังนี้ ประการแรกรัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดไว้ว่า นายกรัฐมนตรีจะต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ประการที่ 2 ผมเคยรับราชการใกล้ชิดกับบุคคลคนหนึ่ง ที่มีจวบจนนี้มาเป็นนักการเมืองในปัจจุบัน ทราบดีว่า บุคคลผู้นั้น มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกลุ่มที่เรียกตัวเองว่า สภาปฏิวัติ หรือที่ประชาชนทั่วไปเรียกว่า สภาโจ๊ก ผมได้เคยเสนอแนะหลายครั้งว่า ให้ถอนตัวออกมาจากบุคคลกลุ่มนั้นและผมค่อนข้างแน่ใจว่า ระบอบประชาธิปไตยที่บุคคลผู้นั้นฝักใฝ่ คือ การขึ้นสู่อำนาจในระบอบประชาธิปไตยแบบสภาเบรซีเตียม ในขณะที่กลุ่มที่ดำเนินการ....

(มีสมาชิกหลายคนได้ยืนและยกมือขึ้น)

ประธานรัฐสภา : นั่งลง ไม่มีการประท้วง เพราะไม่มีการระบุชื่อบุคคลใด นั่งลงก่อน ให้ท่านนายกฯ พูดก่อน เวลาพูดถึงท่านนายกรัฐมนตรีผมอนุญาตให้พูดเสมอ นั่งลง พลเอกสุจินดา คราประยูร (นายกรัฐมนตรี) : ในขณะที่กลุ่ม ที่ดำเนินการก่อ กวนความไม่สงบอยู่นอกสภา เพื่อจะสร้างความวุ่นวาย เพื่อนำประเทศไทยไปสู่ระบอบสภาเบรซีเตียมส่วนหนึ่ง ก็คือบุคคลกลุ่มนี้

ประการที่ 3 ผมได้รับการร้องขอจากพุทธศาสนิกชนจำนวนมากให้มารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพื่อป้องกันและรักษาไว้ซึ่งศาสนาพุทธที่กำลังถูกบุคคลกลุ่มหนึ่งก่อตั้งศาสนาขึ้นมาใหม่

(มีสมาชิกหลายคนได้ยืนและยกมือขึ้น)

ประธานรัฐสภา : โปรดรักษาความสงบนะครับ โปรดให้ความเป็นธรรมเวลาพูดถึงท่านนายกฯ นี้ทุกคนอยู่ในความสงบ โปรดรักษามารยาทด้วย เชิญครับ

พลเอกสุจินดา คราประยูร (นายกรัฐมนตรี) : ประการที่ 4 สมาชิกสภาผู้

แพนราษฎรหลายท่าน ก็ได้เรียนให้ท่านประธานสภาทราบแล้วว่า การเลือกตั้งที่ผ่านมา นั้น ได้มีการใช้เงินกันมากกว่าทุกครั้งที่ผ่านมา ในฐานะคนกลางที่เป็นนายกรัฐมนตรี คงจะอยู่ในฐานะที่จะควบคุมดูแลการทุจริตคอร์รัปชันได้ดีที่สุด ขอขอบคุณครับ

ประธานรัฐสภา : บรรยากาศสำหรับการประชุมวันนี้ ที่จริงไม่เคยปรากฏมาก่อน เพราะผมให้โอกาสเสมอสำหรับท่านสมาชิกเพราะฉะนั้นวันนี้เราได้ประชุมมากันเป็นวันที่ 2 อาศัยอำนาจตามข้อบังคับ ข้อ 55 ผมเห็นว่าเราอภิปรายมาพอสมควรแล้ว ขอให้ที่ประชุมวินิจฉัยจะปิดอภิปรายหรือไม่ ท่านผู้ใดเห็นสมควรเปิดอภิปราย โปรดยกมือขึ้น

(มีสมาชิกยกมือเป็นส่วนมาก)

ประธานรัฐสภา : ท่านผู้ใดเห็นสมควรเปิดอภิปราย โปรดยกมือครับ

(มีสมาชิกหลายคนได้ยืนและยกมือขึ้น)

ประธานรัฐสภา : เป็นอันว่าปิดอภิปราย ผมขอปิดการประชุมครับ

เลิกประชุมเวลา 11.03 นาฬิกา

คำกล่าวของพลเอกสุจินดา คราประยูร ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ แสดงว่า พลเอกสุจินดา คราประยูร ต้องการที่จะขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอย่างเด็ดเดี่ยว¹⁹ โดยไม่รับฟังคำตักเตือนของบุคคลผู้ใกล้ชิดรอบข้าง ที่ได้เตือนสติมาให้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18-20.

3. การคัดค้านจากพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้าม

สำหรับพรรคการเมืองแล้ว หลังจากการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 นั้นปรากฏผลการเลือกตั้งดังนี้ พรรคการเมือง ที่ได้จำนวนผู้แทนมากเป็นอันดับที่ 1 คือ พรรคสามัคคีธรรม(79 คน) ตามด้วยพรรคชาติไทย(74 คน)พรรคความหวังใหม่(72 คน) พรรคประชาธิปไตย(44 คน) พรรคพลังธรรม(41คน)พรรคกิจสังคม(31คน)พรรคประชากรไทย(7 คน) พรรคเอกภาพ(6 คน) พรรคราษฎร(4 คน) พรรควงชนชาวไทย(1 คน) พรรคมวลชน(1 คน)²⁰ ซึ่งหลังจากผลการเลือกตั้ง ออกมาผู้นำพรรคการเมือง 4 พรรค ประกอบด้วย พล.อ.อ.สมบุญ ระหงษ์ หัวหน้าพรรคชาติไทย, นาย เสนาะ เทียนทอง รองหัวหน้าพรรคชาติไทย, นายณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคสามัคคีธรรม, นายมนตรี พงษ์พานิช หัวหน้าพรรคกิจสังคม, นาย ปกิจ พัฒนกุล รองหัวหน้าพรรคประชากรไทย ได้เจรจาจัดตั้งรัฐบาลที่ บ้านพักรับรองกองทัพอากาศโดยมี พล.อ.สุนทร คงสมพงษ์ ประธานสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ(รสช.)และพล.อ.อ.เกษตร โรจนนิล ผู้บัญชาการทหารอากาศ อยู่ในที่ประชุม โดยผลการประชุมต้องการที่จะผลักดันให้พล.อ.สุจินดา คราประยูร ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการทหารบกเป็นนายกรัฐมนตรีแต่ติดเงื่อนไขที่ พล.อ.สุจินดาฯ ไม่ต้องการให้ผู้ที่ถูก คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน(คตส.) ประกาศยึดทรัพย์เป็นรัฐมนตรี ซึ่งมีผลกระทบแก่มหาชนของพรรคการเมืองทั้ง 4 พรรคดังกล่าวแต่อย่างไรก็ตามแกนนำของ 4 พรรคดังกล่าวก็ได้ให้สัตยาบันกันไว้ว่าจะร่วมเป็นรัฐบาล²¹ซึ่งภายหลัง 4 พรรคการเมืองดังกล่าวได้ตั้งพรรคราษฎร เป็นพรรคร่วมจัดตั้งรัฐบาล 5 พรรค 195 เสียงและประกาศให้นาย ณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคสามัคคีธรรมเป็นนายกรัฐมนตรีแต่เมื่อนาย ณรงค์ ฯมีปัญหาเรื่อง สหรัฐอเมริกาไม่ออกวีซ่าให้เข้าประเทศเนื่องจากมีส่วนพัวพันการค้า

²⁰ วุฒิสภาติ ชุ่มสนิท, "1ปี รสช."สารคดี 88(มิถุนายน 2535) : 86.

²¹ ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์, "ลำดับเหตุการณ์จากเลือกตั้ง 22 มีนาคม 2535 ถึง"พฤษภาทมิฬ"2535,"ใน บันทึกเหยี่ยวข่าว(กรุงเทพมหานคร:สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, 2535), หน้า 199.

ยาเสพติดทำให้ภายหลังกลุ่มพรรคการเมือง 5 พรรคดังกล่าวได้ สนับสนุนพลเอก สุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรี หลังจากที่ พลเอก สุจินดา ฯ ได้รับการแต่งตั้งเป็น นายกรัฐมนตรีแล้วในวันที่ 17 เมษายน 2535 มีการประกาศแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีรวม 48 นายปรากฏว่ามีผู้ถูกคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน(คตส.) ประกาศยึดทรัพย์หลายคนอยู่ในคณะรัฐมนตรีได้แก่ นาย มนต์รี พงษ์พานิช รองนายกรัฐมนตรี, นาย เสนาะ เทียนทอง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม, นายวัฒนา อัสวเหม รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ทำให้มีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักเนื่องจากพล.อ.สุจินดา ฯ ได้เคยกล่าวหาบุคคลเหล่านี้ว่าคอร์รัปชันแต่ก็กลับดึงเข้ามาเป็นรัฐมนตรี

ในประเด็นของการคัดค้านของพรรคการเมือง พรรคการเมืองฝ่ายค้าน ซึ่งประกอบด้วย 4 พรรคการเมืองคือพรรคความหวังใหม่, พรรคประชาธิปัตย์, พรรคพลังธรรม และพรรคเอกภาพ ได้ออกแถลงการณ์คัดค้านนายกรัฐมนตรีที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง และในวันที่ 20 เมษายน 2535 สี่พรรคฝ่ายค้านดังกล่าว ได้ร่วมกับคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย(ครป.) และสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย(สนนท.) จัดปราศรัยใหญ่ที่ ลานพระบรมรูปทรงม้า โรงแรมที่ พลเอก สุจินดาฯ อย่างหนักโดย ได้ออกโบสเตอร์เชิญชวนแจกจ่ายให้ประชาชนทั่วไปมีความว่า " พรรคฝ่ายค้าน 4 พรรค ความหวังใหม่, พลังธรรม, ประชาธิปัตย์, เอกภาพ, นิสิตนักศึกษา พ่อค้า ประชาชน ชำราชกรและทหารบางส่วน บีบให้ พล.อ.สุจินดา ต้องลาออก จากการเป็นนายกรัฐมนตรี สู้ต้องลาออก "เสียชีพอย่าเสียสัตย์" 20 นี้พบกันที่ลานพระรูปฯ 5 โรงแรมเย็น "22 โดยมีประชาชนเข้าร่วมฟังการปราศรัยเกือบแสนคน โดยทั้งนี้มีการตั้งข้อสังเกตว่า ผู้ที่เข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองจำนวนมากเป็น ชนชั้นกลางฐานะการงานดี ซึ่งต่อมาเรียกขานกันว่า" มือมือนี้อือ "คือมีโทรศัพท์มือถือใช้ ซึ่งวันเดียวกันพล.อ.อ.เกษกร โจรจนนิล ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ในขณะนั้นได้ออกมาให้สัมภาษณ์ว่าถ้าการชุมนุมก่อความเดือดร้อนจะไว้ อำนาจประกาศห้ามการชุมนุมนอกจากนี้ในวันที่ 23 เมษายน 2535 พรรคร่วมฝ่ายค้าน ได้ร่วมกันยื่นขอแก้ไขรัฐธรรมนูญ ใน 4 ประเด็นคือ

1. ประธานรัฐสภามาจากประธานสภาผู้แทนราษฎร
2. ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรในสมัยที่สองอาทิตย์ขึ้นกระฎุมพีและยุติได้
3. ลดอำนาจสมาชิกให้เหลือเฉพาะการกั้นกรองกฎหมาย
4. นายกรัฐมนตรีต้องมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ²³

จะสังเกตได้ว่าการแสดงการคัดค้านของพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้ามนั้นได้กระทำทั้งในสภาและนอกสภาโดยนอกสภานั้นก็จะร่วมกับองค์กรต่างๆ ในการต่อต้าน ซึ่งมี คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) ซึ่งออกมาตรการต่อต้านต่างๆ เช่น เสนอขอให้ประชาชนขับแตร์รถทุกครั้งที่ผ่านมาเนียบรัฐบาล รัฐสภา สวนรื่นฤดี นอกจากนี้ พรรคฝ่ายค้านได้มีการออกไปอภิปรายตามจังหวัดต่างๆ สำหรับพรรคพลังธรรมได้มีการประชุมพรรคและมีมติให้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคลาออกเพื่อให้พลเอกสุจินดา คราประยูร ลงสมัครรับเลือกตั้งโดยให้ พลเอก สุจินดา ฯ เลือกลงได้ในทุกเขต สำหรับพลตรี จำลอง ศรีเมือง หัวหน้าพรรคพลังธรรมในขณะนั้นได้ประกาศอดอาหารประท้วง โดยดื่มแต่น้ำอย่างเดียวพร้อมกับเขียนจดหมายลาตายภายใน 7 วันขณะเดียวกันพรรคร่วมฝ่ายค้าน ครป. และ สนนท. ได้จัดปราศรัยใหญ่ขึ้นอีกที่ท้องสนามหลวงในวันที่ 4 พฤษภาคม 2535 ปรากฏว่ามีประชาชนเข้าร่วมชุมนุม เต็มท้องสนามหลวง โดยมีเนื้อหารวมตี พลเอก สุจินดาฯ ไล่ให้ออกไปจากนายกรัฐมนตรีหลังการอภิปราย พลตรี จำลองฯ ได้เดินทางมาร่วมอดอาหารกับเรืออากาศตรี ฉลาด วรฉัตร ที่หน้ารัฐสภา การอดอาหารของพลตรีจำลองฯ ในครั้งนี้ได้เพิ่มความเข้มในการต่อต้าน นายกรัฐมนตรีคนกลางอย่างสูง กลุ่มนักวิชาการ ปัญญาชนทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัดได้เริ่มรณรงค์ต่อต้านพลเอกสุจินดาฯ อย่างจริงจัง การต่อต้านขยายตัวลุกลามไปเกือบ ทุกจังหวัดทั่วประเทศซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

การดำเนินการต่อต้านของพรรคการเมืองได้ดำเนินเรื่อยมาทั้งในสภาและนอกสภา ซึ่งในส่วนในสภานั้นที่สำคัญคือในวันที่ 6 พฤษภาคม 2535 มีการแถลงนโยบายของรัฐสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านได้ร่วมกันลุกออกจากที่ประชุมเป็นการประท้วง เมื่อพลเอก

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 202.

สุจินดาฯ แดงนรียบายเมื่อแดงจบก็เข้าประชุมและ อภิปรายโจมตีพลเอกสุจินดาฯ อย่างดุเดือดซึ่งขณะเดียวกันที่หน้ารัฐสภาที่มีการชุมนุมประท้วงของประชาชนหลายหมื่นคน สำหรับในวันที่สองของการแดงนรียบายของรัฐบาลพลเอก สุจินดาฯ ได้แดงตอบโต้ฝ่ายค้านว่ามีหัวหน้าพรรคฝ่ายค้านบางพรรคต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบ"สภา เปรซิเดียม"²⁴ และบางคนกำลังก่อตั้ง "ลัทธิศาสนาใหม่" จึงจำเป็นต้องเข้ามาจับตามอง นายกรัฐมนตรีสร้างความไม่พอใจกับส.ส. พรรคฝ่ายค้านเป็นอย่างมากมีการไล่ พล.อ.สุจินดาฯกลางสภาจนนาย อุกฤษ มงคลนาวิน ประธานรัฐสภาสั่งปิดการประชุมทันที ซึ่งปรากฏว่าคาแดงของ พลเอกสุจินดาฯ สร้างความไม่พอใจให้กับ ประชาชนมากขึ้นทำให้ประชาชนหลังไหลเข้าร่วมการชุมนุมมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งต่อมาได้มีการประชุมแกนนำ 5 พรรคร่วมรัฐบาลที่ทำเนียบรัฐบาล นาย มন্ত্রী พงษ์พานิช หัวหน้าพรรคกิจสังคมแดงว่า แกนนำ 5 พรรคการเมืองเห็นควรมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ 4 ประเด็นเช่นเดียวกับที่พรรคฝ่ายค้านเสนอและยังควรแก้ไขในประเด็นการแบ่งเขต การเลือกตั้งจากแบ่งเขตเรียงเบอร์เป็นแบ่งเขตรวมเบอร์อีกด้วยซึ่งขณะเดียวกัน นาย อาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานสภาผู้แทนราษฎรได้เชิญตัวแทน 4 พรรคฝ่ายค้านและแกนนำ 5 พรรคร่วมรัฐบาลร่วมหารือที่รัฐสภา หลังจากนั้นได้แดงว่าที่ประชุมตกลงจะแก้ไขรัฐธรรมนูญใน 4 ประเด็นเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่กำลังเกิดขึ้น ประธานสภาผู้แทนราษฎรยังนำผลการหารือดังกล่าวออกแดงทางสถานีโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทยซึ่งประธานสภาผู้แทนราษฎรได้สัญญาว่าจะนำเข้าที่ประชุมสภาในวันที่ 18 พฤษภาคม 2535 ซึ่งต่อมา คณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎรหรือ "วิปรัฐบาล" ได้ประชุมกันที่ทำเนียบรัฐบาล มีมติให้นำเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญไปหารือกันในที่ประชุมแต่ละพรรคอีกครั้งจากนั้นจึง จะนำผลการพิจารณาของแต่ละพรรคเข้าประชุมอีกครั้งหนึ่งโดยนาย ณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคสามัคคีธรรม บอกว่าต้องมีบทเฉพาะกาลในเรื่อง นายกรัฐมนตรีต้องมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นเวลา 2 ปี นายมนตรี พงษ์พานิช บอกว่าจะให้เริ่ม มีผลใช้รัฐบาลสมัยหน้า ส่วนนาย สมัครสุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทยบอกว่า นายกรัฐมนตรีไม่จำเป็นต้องมาจากการเลือก

²⁴ ดูรายละเอียดใน ปทุมพร วัชรเสถียร, มติชน(27 พฤษภาคม 2535):15.

ตั้งและพร้อมกันนี้ได้ปฏิเสธไม่ยอมรับผลการหารือตามที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรได้แถลงไป ก่อนหน้านี้ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของพรรคฝ่ายค้านและฝ่ายอื่นๆ เรียกร้องให้พรรครัฐบาล อย่าเบี่ยงการแก้ไขรัฐธรรมนูญสถานการณ์การเมืองในช่วงดังกล่าวยิ่งเคร่งเครียดมากยิ่งขึ้น เพราะพรรคฝ่ายค้านและกลุ่มเรียกร้องประชาธิปไตยมองว่าพรรครัฐบาลเบี่ยงการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ในช่วงดังกล่าวกลุ่มต่อต้าน พลเอก สุจินดาฯ ได้รวมตัวกันขึ้นในนาม " สมาพันธ์ ประชาธิปไตย " มีแกนนำ 7 คนประกอบด้วย พลตรี จาลอง ศรีเมือง , นายแพทย์ เหวง โตจิราการ, นายแพทย์ สันต์ หัตถิรัตน์, นางประทีป อึ้งทรงธรรม, นายปริญญา เทวานฤมิตรกุล, นางสาว จิตราวดี วรรณิตรและนาย สมศักดิ์ อกชัยสุข²⁵ สถานการณ์ทางการเมืองเริ่มบานปลายไปเรื่อย ๆ พลเอกสุจินดา คราประยูร ประกาศชัดที่จะไม่ลาออกจากตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี ประกอบกับข่าวที่รายงานว่าเป็นมือบัจจตั้ง พลเอกสุจินดา คราประยูรจึงมีความหวังที่จะสลายมือปืนให้ได้ทุกวิถีทางการประกาศอย่างเด็ดเดี่ยวของพลเอกสุจินดา คราประยูร ตลอดจนการเข้าคุกที่รุนแรง ได้ส่งผลต่อบรรยากาศการต่อสู้ให้มีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ในวันที่ 17 พฤษภาคม 2535 สมาชิกพรรคพลังธรรมและสมาพันธ์ประชาธิปไตยได้ร่วมกันจัดการคัดค้านการเข้าเป็นนายกรัฐมนตรีของพลเอก สุจินดา คราประยูร จนกลายเป็นโศกนาฏกรรมในที่สุด โดยจะสังเกตเห็นได้ว่าพล.อ.สุจินดาฯ จะพยายามถึงการต่อสู้หรือคัดค้านทั้งหลายที่เกิดขึ้นนำไปใช้วิธีการทางสภาโดยจะให้สัมภาษณ์ในประเด็นต่างๆทำให้ไปต่อสู้ในสภาและยอมรับผลการพิจารณาของสภา แต่จะไม่ยอมรับวิธีการต่อสู้ภายนอกสภา โดยพลเอก สุจินดาฯเชื่อมั่นและมั่นใจว่าอย่างไรเสียคะแนนเสียงของพรรคการเมืองที่สนับสนุนตนเองนั้นจะทำให้ตนเองสามารถรักษาสถานภาพของการเป็นนายกรัฐมนตรีไว้ได้ โดยไม่ยอมรับฟังเสียงคัดค้านจากภายนอกสภาแต่อย่างใด แต่ปรากฏว่ารัฐสภาในระหว่างนั้นก็ไม่สามารถใช้เป็นที่ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งของชนในชาติได้เนื่องจากว่า การใช้อำนาจกติการะเบียบของสภาทำได้เปรียบในฐานะของ กลุ่มพรรคการเมืองเสียงส่วนใหญ่ในสภามากเกินไป ประเด็นปัญหาของชาติทำให้ปัญหาดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไขในสภา พรรคการเมืองฝ่ายค้านจึงต้อง เปิดการต่อสู้ นอกสภาและปรากฏว่าประชาชนให้การสนับสนุนอย่างกว้างขวาง

²⁵ ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์, ลำดับเหตุการณ์ฯ, หน้า 205.

เท่ากับว่าการราชั ้ ญเณศ์ความได้เปรียบของ พรรคการเมืองที่สนับสนุน พลเอกสุจินดาฯ กลับเป็นแรงสนับสนุนการคัดค้านต่อต้านจากประชาชนตามลำดับ

4. การประท้วงของ เรืออากาศตรี ฉลาด วรฉัตร

ภายหลังที่ได้มี พระบรมราชโองการโปรดเกล้าให้พลเอก สุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 19 ของประเทศไทยแล้วนั้น ในเวลาประมาณ 01.00 น. วันที่ 8 เมษายน 2535 เรืออากาศตรี ฉลาด วรฉัตร²⁶ ซึ่งสื่อมวลชนได้ขนานนามว่า "จอมอด" ได้มานั่งอดอาหารประท้วงนายกรัฐมนตรีที่ไม่มาจากการเลือกตั้งที่บริเวณหน้ารัฐสภา ซึ่งการอดอาหารประท้วงของ เรืออากาศตรี ฉลาด ฯ ได้เรียกความสนใจต่อสื่อมวลชนเป็นอย่างสูงเนื่องจาก เป็นการคัดค้านการเข้ารับตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีของ พลเอก สุจินดาฯ เป็นรูปธรรมรายแรกและจาก ประวัติการต่อสู้ทางการเมืองของเรืออากาศตรี ฉลาดฯ นั้น

²⁶ เรืออากาศตรี ฉลาด วรฉัตรเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัด ตราด สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ เมื่อ ปี พ.ศ.2522 -2526และเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานครเมื่อปี พ.ศ.2529 มีประวัติ การต่อสู้เรียกร้องทางการเมืองให้กับประชาชนตลอดเวลาใน ยุคที่บ้านเมืองจะต้องประสบกับภาวะวิกฤต เรืออากาศตรี ฉลาด วรฉัตร เคยต่อสู้เรียกร้อง ท้าการประท้วงรัฐบาลของ พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เรื่องการประกาศขึ้นราคาน้ำมัน เมื่อ ปี พ.ศ.2522 โดยการอดอาหารติดต่อกันเป็นเวลาหลายวัน ต่อมาได้ประท้วงอดอาหารนานถึง 9 วันนาน เรื่องการพิจารณาร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้ข้าราชการประจำสามารถเป็นข้าราชการการเมืองได้ในสมัยพลเอก อาทิตย์ กำลังเอก เป็นผู้บัญชาการทหารบก เมื่อวันที่ 18 ก.พ.2526 ผลปรากฏว่า สภาผู้แทนราษฎรมีผ่านร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญดังกล่าว ต่อมาเป็นการต่อสู้คัดค้านอดข้าวประท้วงนายกรัฐมนตรีที่มาจากคนกลาง รายละเอียดจาก " ร.ต.ฉลาด วรฉัตร นักต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย, " ผู้แทนราษฎร 67(เมษายน 2535):8-9. และ"ฉลาด วรฉัตร."สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 46 (เมษายน 2535):11-12.

เคยต่อสู้คัดค้านความไม่ชอบธรรม ในทางการเมืองโดยใช้วิธีการ อดอาหารและสามารถ เรียกร้องความสนใจจากประชาชนและผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องได้อย่างสูง ซึ่งที่ผ่านมาการต่อสู้ ทางการเมืองของเรืออากาศตรี ฉลาดฯ โดยวิธีการอดอาหารนั้นมีผลสำเร็จมาโดยตลอด โดยสำหรับ การอดอาหารประท้วงพลเอก สุจินดาฯ ในครั้งนั้น มีประเด็นสำคัญคือให้ นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง ผู้บัญชาจะต้องเป็นคนรักษาสัจจะ และทหารจะต้องไม่แทรก แงการเมืองซึ่งก็คือพลเอกสุจินดา คราประยูร นายกรัฐมนตรีลาออกเพียงสถานเดียวหาก ไม่ลาออก เรืออากาศตรี ฉลาดฯ จะอดอาหารจนตาย ซึ่งถือว่าเป็นการต่อสู้ชนิด " ปิด ทางดอย " เนื่องจาก อุณหภูมิในการต่อสู้ของเรืออากาศตรี ฉลาดฯ เป็นที่ชัดเจนและ ได้รับการสอดรับจากกลุ่มพลังอื่น ๆ ทำให้มีประชาชนให้ความสนใจไว้มหาศาลการอด อาหารประท้วงและวิพากษ์วิจารณ์การต่อสู้ แนวทางของเรืออากาศตรี ฉลาดฯ มากขึ้นเป็น ลำดับ แต่ขณะเดียวกันทางฝ่ายรัฐบาลได้ออกมา ให้ความเห็นในเชิงยับยั้งในการต่อสู้ ของเรืออากาศตรีฉลาดฯ "...ถ้าเพื่อเราไปคำนึงถึงเสียงของคนคนหนึ่ง หรือคนส่วนน้อย เราคงทำอะไรกันไม่ได้ผมไม่ถือว่าคนคนนั้นรักประชาธิปไตย ถ้ารักประชาธิปไตย ต้องฟัง เสียงคนส่วนใหญ่ อันนั้นถือว่าความคิดของตัวเองเป็นใหญ่จะต้องถูกต้อง และคงยังไม่เคยมี เคยที่อดอาหารแล้วตาย เรืออากาศตรี ฉลาดฯ ก็อดมาหลายหนแล้ว เสร็จแล้วก็เลิกไป เอง"²⁷ คำพูดดังกล่าวเป็นคำพูดของ พลเอก สุจินดาฯ ต่อความเห็นในการอดอาหาร ประท้วงของเรืออากาศตรี ฉลาดฯ การใช้ชีวิต พลีชีพเพื่อประชาธิปไตยของเรืออากาศตรี ฉลาดฯ นั้นสร้างความเดือดเดี่ยวและกล้าหาญใน สถานการณ์ทางการเมือง ในขณะนั้นเป็น อย่างสูง ถึงแม้จะมีผู้ไปหักล้างใจและร้องขอชีวิตอยู่โดยตลอด ซึ่งแม้ สมเด็จพระสังฆราช ขออภัยชีวิตของ เรืออากาศตรีฉลาดฯแต่เรืออากาศตรีฉลาดฯ ก็ยังไม่ยอมเลิกการอด อาหารประท้วงซึ่งสื่อมวลชนก็ได้ประชมข่าวการอดอาหารประท้วงอย่างต่อเนื่องเฉพาะ เดียว กันการยับยั้งจากฝ่ายผู้มีอำนาจก็ได้หยุดการกระทำเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2535 ได้มีผู้ ส่งรถพยาบาลให้เรืออากาศตรี ฉลาดฯที่บริเวณหน้ารัฐสภา โดยมีโบสเตอร์คาเขียนระบุว่า " ขอมอบรถพยาบาลเพื่อสนองเจตนาของร.ต.ฉลาด วรฉัตร และขอรับเป็นเจ้าของภาพสวดศพ

27 "นับดอยหลังก่อน เลือดคนองราชคาเนิน," สารคดี 48(มิถุนายน 2535): 93.

- 1 คีน จาก ส.ส.อุบล บุญชูโรลธร "ซึ่งสำหรับส.ส.ดังกล่าวเป็น ส.ส.สังกัดพรรคสามัคคีธรรม ซึ่งเพิ่งได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็นตัวแทนของ จังหวัดยโสธรเป็นสมัยแรก วิธีการออกอาหารประท้วงของ เรืออากาศตรี ฉลาดฯ นั้นสามารถเพิ่มแนวร่วมในการต่อสู้มากขึ้นเป็นลำดับ มีผู้ร่วมออกอาหารประท้วงมากขึ้น รวมทั้งนางสาว จิตราวดี วรฉัตร บุตรสาว ซึ่ง พล.อ.อ.อนันต์ กลินทะ เพื่อน 0143 และดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนว่า " การอดข้าวเป็นอาชีพของร.ต.ฉลาด " 28 ซึ่งการต่อสู้ของเรืออากาศตรีฉลาดฯ นั้นเมื่อดูสภาพแวดล้อมทางการเมืองในขณะนั้นแล้วเป็นไปได้อย่างสูงว่าถ้าเรืออากาศตรีฉลาดฯ ไม่เลิกวิธีการดังกล่าวก็คงต้องเสียชีวิตอย่างแน่นอน ทำให้ประชาชนเฝ้ามองการต่อสู้ของ เรืออากาศตรีฉลาดฯ และปลุกจิตสำนึกของประชาชนทั่วไปที่รักประชาธิปไตยให้ออกมาต่อสู้โดยเรืออากาศตรีฉลาดฯ ได้ใช้หลักการทางพุทธศาสนาที่ว่า " พิงสละทรัพย์ เพื่อรักษาอวัยวะ พิงสละอวัยวะ เพื่อรักษาชีวิต และพิงสละชีวิต เพื่อรักษาคุณธรรม" และได้กล่าวว่า " ผมยอมตายเพื่อประชาธิปไตย ผมขอฝากกระแสพระราชดำรัสของพระองค์ท่านรัชกาลที่ 7 ไปถึงผู้ปกครองบ้านเมือง ทั้งในขณะนี้และวันข้างหน้า... ซึ่งมีใจความว่า ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใดคณะใดโดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยเด็ดขาด และไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร " 29

5. การประท้วงของพลตรีจำลอง ศรีเมือง

การต่อสู้ของพล.ต.จำลอง ศรีเมือง หัวหน้าพรรคพลังธรรมนั้นได้ดำเนินการคัดค้านการสืบทอดอำนาจของสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ มาตั้งแต่ประเด็นเรื่องปัญหาการร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ.2534 แล้วกล่าวคือ ในระหว่างที่มีวิกฤติการณ์รัฐธรรมนูญ ก่อนที่จะถึงขั้นผ่านวาระที่ 3 ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้ให้อำนาจวุฒิสภา

28 เรื่องเดียวกัน, หน้า 91.

29 แถลงการณ์ของร.ต.ฉลาด วรฉัตร ใน บันทึกเหยี่ยวข่าว, หน้า 227.

มารดลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล ,ให้ข้าราชการประจำสามารถดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้และให้ประธานรัฐสภา(ประธานวุฒิสภา) เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการโปรดเกล้าแต่งตั้ง นายกรัฐมนตรีได้ ซึ่งถึงแม้ว่าพลเอก สุจินดา คราประยูร จะออกมา ยืนยันว่า สภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ จะไม่มีการสืบทอดอำนาจและตนเองและ พลอากาศเอก เกษตร โรจนนิล จะไม่เป็นนายกรัฐมนตรี และตามมาด้วยการแก้ไขของ คณะกรรมาธิการแปรญัตติในวาระที่ 2 ปรับเปลี่ยนวิธีการเลือกตั้งเป็นแบ่งเขตเรียงเบอร์ เช่นเดิมให้ข้าราชการประจำต้องลาออกจากราชการก่อนจะมารับตำแหน่งทางการเมืองให้ประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีแต่ก็ดูเหมือนว่าจะช่วยให้การเผชิญหน้าเบาบางลงไม่นานเวลาเดียวกัน พลตรี จาหลง ศรีเมือง หัวหน้าพรรคพลังธรรมซึ่งขณะนั้นยังดำรงตำแหน่งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครได้ส่งจดหมายเปิดผนึกถึง พลเอก สุจินดา คราประยูรและพลเอก สุนทร คงสมพงษ์ ว่า

...ผมจึงบอกนายทหารรุ่นน้องๆ ว่า หากมีโอกาสขอให้เสนอแนะพี่ท่าน รสช.ว่า ให้เตรียมตั้งพรรคการเมือง และให้เตรียมตัวลงสมัครรับเลือกตั้งได้แล้ว ไม่ต้องทุกคนหรือครบ ส่วนหนึ่งของรสช.ก็พอแล้ว เปลี่ยนมาช่วยบ้านเมืองโดยเป็นนักการเมืองเต็มตัว อีกส่วนหนึ่งยังคงอยู่กองทัพอากาศที่ทหารอย่างเดียว โอกาสที่จะเป็นรัฐบาลนั้นเมื่ออยู่เต็มที่เป็นการสืบทอดอำนาจของรสช. ที่ถูกต้องชอบธรรมยอมรับกันทั้งเมืองเมื่อพี่เป็นรัฐบาล พี่ก็ไม่ต้องกลัวใครเข้าจะบดบังวิถี เพราะแม้พี่นายกองเป็นเพื่อนรุ่นเดียวกับพี่สุทั้งหมด...เรื่องนี้ยังไม่ทัน จางหายไปเรื่องใหม่ก็มาหนักยิ่งกว่าเก่า คือเรื่องรัฐธรรมนูญ ผมไม่เข้าใจว่าทำไมทั้งสองถึงปล่อยให้ร่างรัฐธรรมนูญผ่านวาระ 2 ออกมาอย่างนี้ทั้งเรื่อง" ที่มา "และ"อำนาจ" ของวุฒิสมาชิกเป็นเรื่องฟ้องอยู่จริงๆว่า สภา รสช.ของพี่ต้องการจะ สืบทอดอำนาจอย่างไม่ถูกต้อง...พี่จ้อกับพี่สุร่วมบดบังวิถีเศรษฐกิจสูญเสียเป็นหมื่นเป็นแสนล้านบาท ถ้าปล่อยให้รัฐธรรมนูญเผด็จการผ่านวาระที่ 3 ในวันนี้ชาติของเราจะต้องสูญเสียอีกเท่าไรพี่จะไม่ช่วยกันแก้หรือครับ...³⁰

แต่คำตอบของพลเอก สุจินดาฯ ก็คือ การยกมือผ่าน ร่างรัฐธรรมนูญวาระที่ 3

³⁰ วุฒิสภา ชุมชนนิท, "1 ปี รสช.", "ใน สารคดี 88(มิถุนายน 2535): 85-86.

ภายหลังเมื่อมีการประกาศให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 23 มีนาคม 2535 พลตรี จ่าลอง ศรีเมือง ได้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2535 และลงนามเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยลงสมัครใน เขตเลือกตั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร ในฐานะ หัวหน้าพรรคพลังธรรม โดยนโยบายการหาเสียงของ พลตรี จ่าลองฯ หัวหน้าพรรคพลังธรรมนั้นได้ขอให้ ประชาชนตัดสินใจเลือก พรรคที่หัวหน้าพรรค พร้อมทั้งจะเป็นนายกรัฐมนตรีและขออาสาเป็นนายกรัฐมนตรี โดยสุดแท้แต่ประชาชนจะกรุณา ซึ่งผลการเลือกตั้งในวันที่ 23 มีนาคม 2535 ปรากฏว่าพรรคพลังธรรมประสบความสำเร็จอย่างสูงโดยสามารถได้สมาชิก สภาผู้แทนราษฎรในกรุงเทพมหานคร จำนวน 32 คนจาก จำนวนเต็ม 35 คน ซึ่งแสดงถึงความศรัทธาจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขต กรุงเทพมหานครที่มีความศรัทธาเลื่อมใสใน อุดมการณ์ทางการเมืองและวิธีการปฏิบัติ ในทางการเมืองการปกครองของพลตรี จ่าลองฯ และพรรคพลังธรรมเป็นอย่างมาก ภายหลังเมื่อมีการจัดตั้งรัฐบาลและมีการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนที่ 19 คือ พลเอก สุจินดา คราประยูร แล้วนั้น การต่อสู้คัดค้าน การสืบทอดอำนาจของสภา รักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) และรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นประชาธิปไตยนั้น เป็นไปตามแนวทางของพรรคการเมือง คือวิธีการต่อสู้ของพรรคพลังธรรม ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในเรื่องการคัดค้านโดยพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้ามโดยละเอียดแล้วนั้น แต่ในฐานะของพลตรี จ่าลองฯ เองซึ่งเป็นนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ารุ่นที่ 7 ซึ่งเป็นรุ่นน้องของพลเอก สุจินดา คราประยูร ซึ่งเป็นนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ารุ่นที่ 5 นั้น ได้แสดงบทบาทการคัดค้านที่เข้มขันขึ้นนับตั้งแต่พลตรี จ่าลองฯ ได้มีเจตนาเปิดศักราชในฐานะ น้องกับพี่ที่จบสถาบันการศึกษาเดียวกันถึง พลเอกสุจินดาฯ คัดค้านนายกรัฐมนตรีที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งและขอให้พลเอก สุจินดาฯ ถอนตัวจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี การต่อสู้ของพลตรี จ่าลองฯ ได้รุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับ โดยในวันที่ 4 พฤษภาคม 2535 พลตรี จ่าลองฯ หัวหน้าพรรคพลังธรรม ได้ประกาศอดอาหารประท้วงโดยตีมน้ำอย่างเดี่ยวพร้อมกับเขียนจดหมายลาตายภายใน 7 วัน³¹ เพื่อให้พลเอกสุจินดาฯลาออกจากนายกรัฐมนตรีเพราะถือเป็นการสืบทอดอำนาจเผด็จการ รสช.

31 เรื่องเดียวกัน, หน้า 92.

ซึ่งก่อนหน้านั้นในวันที่ 3 พฤษภาคม 2535 ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ ได้พูดคุยกับ พลตรี จาลองฯ ที่บ้านพักราชวัตรถึงเรื่องเรืออากาศตรี ฉลาด วรฉัตร อุดอาหารประท้วง พลเอก สุจินดาฯ โดยพลตรีจาลองฯ ได้กล่าวว่า "อุดอาหารแบบนี้ เขาไม่สนใจหรอก (เขาหมายถึง พลเอก สุจินดาฯ) เพราะอดข้าวแล้วไม่ตาย มีคนไปจับแถมรักษาดูแลตลอด ทำให้เขาเกลียดแบบนี้ แต่อย่างไรก็ตาม ก็ต้องยกย่องคุณฉลาดที่มีจิตใจต่อสู้แม้จะไม่ได้ผลแต่ก็ยังเป็นการทำให้มีเชื้อไฟไว้อยู่ตลอดเวลา"³² การอดอาหารประท้วงของ พลตรี จาลองฯ โดยอ้างหลักการที่ว่า "อหิงสาหรือ สันติวิธี"³³ ได้ทำให้เกิดการปลุกจิตสำนึกของประชาชน เป็นอย่างสูงเนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่รู้จักพลตรี จาลองฯ เป็นอย่างดีทั้งในแนวความคิด การต่อสู้ทางการเมือง รวมถึงความซื่อสัตย์สุจริตและวิถีการดำรงชีวิตของพลตรี จาลองฯ ในแนวทางพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ทำให้มีประชาชน ออกมาชุมนุมและมาสังเกตการณ์การอดอาหารประท้วงของพลตรี จาลองฯ อย่างต่อเนื่องข้างฝ่าย พลเอก สุจินดาฯ นั้นได้ตอบคำถามผู้สื่อข่าวถึงกรณีพลตรี จาลองฯ อดอาหารโดยได้ย้อนถามผู้สื่อข่าวว่า ควรจะให้ตนลาออกหรือปล่อยให้พลตรีจาลองฯ ตายโดยฝ่ายผู้มีอำนาจได้ออกมาต่อต้านโดยนายปิยะฉัตร วัชรภรณ์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้บอกว่า การอดอาหารเป็นการกระทำที่เกินขอบเขตและไม่เข้าข่ายพุทธที่ต้องเดินสายกลางทางด้านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ฝ่ายรัฐบาลก็ให้สัมภาษณ์ว่า มีสภาแล้วให้เล่นในสภา ด้านพลตรี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้บอกว่า เป็นเรื่องของนักรบเมืองที่อยากดังและยังสนับสนุนพลเอก สุจินดาฯ ต่อไป³⁴ ในขณะที่ฝ่ายผู้มีอำนาจได้ออกมาโจมตี พลตรี จาลองฯ นั้น กลุ่มผู้สนับสนุน พลตรี จาลองฯ ทั้งพรรคการเมืองฝ่ายค้าน , องค์กรประชาธิปไตย, สื่อมวลชนต่างๆ ได้สนับสนุนและทวีจำนวนมากขึ้นทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดซึ่ง เมื่อถึงวันที่ 6 พฤษภาคม 2535 อันเป็น

³² อัมภา สันติเมทนีดล, "ท้าวโมด... ท้าวโมกิน," ใน บันทึกเหยี่ยวข่าว, หน้า 26.

³³ อหิงสา เป็นภาษาสันสกฤต หมายถึง การไม่เบียดเบียนหลักในการต่อสู้แบบอหิงสาหรือสันติวิธี คือไม่ใช้ความรุนแรง เรียกการต่อสู้ลักษณะเช่นนี้ว่ายุทธวิธีไร้ความรุนแรง รายละเอียดใน "ของคำถาม" สารคดี 88 (มิถุนายน 2535): 69.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 93.

วันแถลงนโยบายของรัฐบาล พลตรีจำลองฯก็ยังคงอดอาหารประท้วงอยู่ที่บริเวณหน้ารัฐสภา ในขณะที่ประชาชนยังหลั่งไหลมาให้กำลังใจและคัดค้านการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ พลเอก สุจินดา คราประยูร ซึ่งในวันที่ 7 พฤษภาคม 2535 พลเอก สุจินดาฯ ได้ลุกขึ้นแถลงในสภากล่าวหาว่ามีหัวหน้าพรรค ฝ่ายค้านบางพรรคต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นรูปแบบ" สภาเบรซิเดียม "และบางคนกำลังก่อตั้ง" ลัทธิศาสนาใหม่ "จึงจำเป็นต้องเข้ามารับ ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งเท่ากับเป็นการกล่าวหาคดโกงถึง พลตรี จำลองฯ ซึ่งเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องเก่าที่ประชาชนได้ทราบเรื่องมานานแล้ว การแถลงดังกล่าวแสดงถึงความไม่สนใจและไม่ให้ความสำคัญต่อการอดอาหารประท้วงของ พลตรี จำลองฯทำให้ พลตรี จำลองฯได้รับการสนับสนุนจากประชาชนทุกกลุ่มสาขาอาชีพเป็นที่น่าสังเกตว่า การชุมนุมประท้วงตลอดเวลาที่ผ่านมากลุ่มผู้ชุมนุมจะมีมากเป็นเรือนแสนในตอนเย็นและเริ่มน้อยลงในตอนเช้าของแต่ละวัน กลุ่มผู้ชุมนุมจำนวนมากขับรถยนต์มากันเองและใช้โทรศัพท์มือถือในการชุมนุมครั้งนี้ จึงได้รับการเรียกขานว่า" มือปรอทแกง "และ" มือมือถือ"³⁵ จากการสำรวจของ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย และการวิเคราะห์ที่มาของ" มือชนชั้นกลาง "จากสื่อมวลชนทั้งหลายและหนังสือกรุงเทพธุรกิจสุดสัปดาห์ ได้ให้รายละเอียดค่อนข้างตรงกันว่า กลุ่มคนที่มาร่วมชุมนุมกันนั้นมี 4 จำพวกคือ

1. กลุ่มชนชั้นกลางที่มีความคิดทางการเมืองเป็นอิสระ สนใจข่าวสารทางการเมืองและความเป็นไปของสังคมเป็นพลังเงิบ ที่เปื้อนภัยต่อการรวบอำนาจทางการเมืองของคนกลุ่มน้อย และเปื้อนภัยสมาชิก สภาผู้แทนราษฎรชื่อเสียงที่มุ่งเข้ามาแสวงหาประโยชน์จากตำแหน่งทางการเมือง
2. กลุ่มที่เป็นญาติกรรมของพรรคพลังธรรม ที่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคพลังธรรมทั้งอย่างห่าง ๆและอย่างใกล้ชิดในการประท้วงครั้งนี้มีบทบาทอย่างสำคัญในด้านเป็นแหล่งเงินทุนและด้านสวัสดิการ

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 96.

³⁶ ผลการสำรวจของ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ดูรายละเอียดใน "ใครเป็นใครใน มือบ,"สารคดี 88(มิถุนายน 2535):123.

3. **ชนชั้นกลางในกรุงเทพฯ ที่ยังติดอยู่กับกระแส"จำลองพีเวอร์" จากการเลือกตั้งส.ส.และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ทนการเรียกร้องด้วยบทบาทที่เสียสละและนำเสนอสารของ พลตรีจำลองฯ ที่ใช้ยุทธวิธีอดข้าวอดน้ำไม่ได้จึงออกมาชุมนุมประท้วง**

4. **กลุ่มกิจกรรมสร้างสรรค์สังคม ทั้งนักกิจกรรมเก่าในยุคน 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งปัจจุบันเปลี่ยนบทบาททางสังคมเป็นนักวิชาการ นักการเมือง นักพัฒนา นักธุรกิจและอาชีพอิสระอื่นๆ เช่นแพทย์ ทนายความ เป็นต้น**

6. แนวทางแก้ปัญหาของรัฐกับการชุมนุมประท้วง

สาเหตุของการชุมนุมในเดือน พฤษภาคม 2535 มีสาเหตุสำคัญเบื้องต้นมาจากความไม่พอใจต่อสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ในการร่างรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นประชาธิปไตย และมีลักษณะเป็นการสืบทอดอำนาจของสภา รสช. ตั้งแต่ช่วง เดือน พฤศจิกายน 2534 แต่ความไม่พอใจดังกล่าวไม่นำไปสู่ความรุนแรง เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีกระแสพระราชดำรัสเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 5 ธันวาคม 2534 ว่า สิ่งต่าง ๆ สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้

ต่อมาก่อนการจะลงมติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ในวันที่ 3 พ.อ.สุจินดา คราประยูร ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกและรองประธานสภา รสช. ได้แถลงต่อสื่อมวลชนว่า ตนเองและ พล.อ.อ.เกษม วัฒนชัย จะไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ภายหลังการเลือกตั้ง ส.ส. วันที่ 22 มีนาคม 2535 พล.อ.สุจินดาฯ กลับเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นการคืนตำแหน่งที่ประกาศไว้ ทำให้เกิดความไม่พอใจอย่างกว้างขวาง โดยคณะกรรมการณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) ร่วมกับพรรคฝ่ายค้านในขณะนั้นได้แก่ พรรคพลังธรรม, พรรคความหวังใหม่, พรรคประชาธิปไตยและพรรคเอกภาพ ทำการเคลื่อนไหว

การชุมนุมแบ่งออกเป็น 2 ช่วงคือ วันที่ 4-11 พฤษภาคม 2535 ซึ่งมีการสลายการชุมนุมชั่วคราว และช่วงที่ 2 คือเมื่อวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535

สำหรับการชุมนุมในช่วงแรก ระหว่างวันที่ 4-11 พฤษภาคม 2535 นั้นเริ่มจาก

ในวันที่ 6 พฤษภาคม 2535 เป็นวันแถลงนโยบายของรัฐบาล โดยในวันที่ 4 พฤษภาคม 2535 มีการชุมนุมของประชาชนเพื่อคัดค้านนายกรัฐมนตรีที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ที่บริเวณท้องสนามหลวง มีประชาชนเข้าร่วมเกือบแสนคน โดยพล.ต.จำลอง ศรีเมือง หัวหน้าพรรคพลังธรรมได้ขึ้นเวทีประกาศอดอาหารทุกชนิดโดยบอกว่าจะตายภายใน 7 วัน หากพล.อ.สุจินดาฯ ไม่ยอมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและได้ขอให้ประชาชนไปร่วมแสดงพลังคัดค้านหน้าบริเวณ รัฐสภา โดยพล.ต.จำลองฯได้ปักหลักอดอาหารประท้วงอยู่ที่หน้ารัฐสภา โดยมีประชาชน มาดูเหตุการณ์และ ให้กำลังใจเป็นจำนวนมากโดยภายหลัง ร.ต.ฉลาดฯ ได้เข้าร่วมอดอาหารด้วย ต่อมาเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2535 เป็นวันแถลงนโยบายรัฐบาลส.ส.ฝ่ายค้านได้ลุกออกจากที่ประชุมเป็นการประท้วงแต่เมื่อพล.อ.สุจินดาฯ แถลงจบจึงเข้าประชุมและอภิปรายโจมตี ขณะเดียวกันที่หน้ารัฐสภามีการชุมนุมประท้วงของประชาชนหลายหมื่นคนและ มีการกระทบกระทั่งกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่รักษาความสงบบ้างเล็กน้อย โดยในวันต่อมา พล.อ.สุจินดาฯ ได้แถลงตอบโต้ฝ่ายค้านว่า มีหัวหน้าพรรคฝ่ายค้านบางพรรคต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบ " สภาเบรซิเดียม " และบางคนกำลังก่อตั้ง " ลัทธิศาสนาใหม่ " จึงจำเป็นต้องเข้ามารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสร้างความไม่พอใจกับ ส.ส.ฝ่ายค้านมีการโห่ใส่พล.อ.สุจินดาฯกลางสภา และนาย อุกฤษ มงคลนาวิน ประธานรัฐสภาได้สั่งปิดการประชุมทันที แต่ปรากฏว่าภาพข่าวของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 5 เสียงที่ได้ยินหลังคำแถลงของ นายกรัฐมนตรีกลายเป็นเสียงปรบมือ

คำแถลงดังกล่าวสร้างความไม่พอใจกับประชาชน ผู้ชุมนุมที่หน้ารัฐสภา เป็นอย่างมาก ทำให้มีประชาชนหลั่งไหลเพิ่มมากขึ้น พล.อ.อ.เกษตร โรจนนิล ในฐานะผู้อำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ และพล.อ. อิศระพงศ์ หนูแก้วดี ผู้อำนวยการกองกำลังรักษาพระนคร ได้ออกประกาศของกองอำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ ฉบับที่ 1 เดือนนี้ให้ประชาชนกลับเข้าเคหสถาน มีการปรับใบปลิวลงจากเครื่องบิน บริเวณหน้ารัฐสภา สร้างความไม่พอใจให้กับประชาชนและประชาชนได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ในตอนกลางคืน พล.ต.จำลองฯ และกลุ่มผู้อดอาหารประท้วงได้เคลื่อนย้ายที่ปักหลักอดอาหารไปที่บริเวณท้องสนามหลวงโดยมีประชาชนเดินขบวนติดตาม

ไปอย่างมีระเบียบและได้รับการต้อนรับจากผู้ขับรถผ่านเข้ามา

วันที่ 7 พฤษภาคม 2535 พล.อ.อิสระพงศ์ หนุนภักดี ในฐานะผู้อำนวยการรักษาพระนครได้ขออนุมัติใช้ แผนพรึพินาศ /33 เพื่อควบคุมและสลายกลุ่มผู้ชุมนุม ต่อ พล.อ.อ.เกษตร วรรณนิล ซึ่งเท่ากับเป็นการสั่งให้กำลังทหารเข้าแก้ปัญหา³⁷

วันที่ 8 พฤษภาคม 2535 เวลาประมาณ 21.30 น. พล.ต.จำลองฯ ร.ต.ฉลาดฯ ได้เคลื่อนขบวนผู้ชุมนุมออกจาก สนามหลวง เพราะจะมีการใช้ห้องสนามหลวงประกอบพิธี สืบคำพิพาศศาสนา เคลื่อนไปตามถนนราชดำเนินแต่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจและทหารที่เตรียมกำลังสกัดไว้ที่สะพาน ผ่านฟ้าลีลาศจนเกือบเกิดเหตุจลาจล

วันที่ 9 พฤษภาคม 2535 พล.ต.จำลองฯ ได้ประกาศเลิกอดอาหารโดยอ้างเหตุผลในการต้องเป็นผู้ให้การชุมนุม ขณะเดียวกัน นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานสภาผู้แทนราษฎรได้เชิญตัวแทน 4 พรรคฝ่ายค้านและแกนนำ 5 พรรคร่วมรัฐบาลหารือที่รัฐสภา หลังจากนั้น นายอาทิตย์ ฯ แสดงว่าที่ประชุมตกลงจะแก้ไขรัฐธรรมนูญ 4 ประเด็นเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนั้น นายอาทิตย์ฯ ยังนำผลการหารือดังกล่าวออกแถลงทางสถานีโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย และยังแจ้งด้วยว่าจะนำผลการหารือขึ้นกราบบังคมทูลให้ทรงทราบต่อไปด้วย และ นายอาทิตย์ ฯ ให้สัญญาว่าจะนำเข้าที่ประชุมสภาในวันที่ 18 พฤษภาคม 2535

วันที่ 11 พฤษภาคม 2535 แกนนำการชุมนุมได้จับกล่าวสลายการชุมนุม แต่ ร.ต.ฉลาดฯ ไม่ยินยอม ยังคงปักหลักอดอาหารประท้วงอยู่ที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยและภายหลังได้ย้ายไปที่หน้าทำเนียบรัฐบาล

การชุมนุมในช่วงแรกนั้น ได้มีการสลายการชุมนุมชั่วคราวเนื่องจาก นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานสภาผู้แทนราษฎรแถลงว่าพรรคการเมืองต่างๆ รวมทั้งพรรครัฐบาลพร้อมที่จะแก้รัฐธรรมนูญประเด็นสำคัญอยู่ที่ให้นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง ทำให้กลุ่มผู้ชุมนุม

37 "รายงานผลการตรวจสอบข้อเท็จจริง เกี่ยวกับการกระทำความคิดและสำรวจความเสียหายเนื่องในการชุมนุมกันระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535," วัฏจักร (12 ตุลาคม 2535):12.

สลายการชุมนุมชั่วคราว สำหรับการจัดการปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มผู้ชุมนุมนั้น พล.อ.สุจินดาฯ ไม่พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยอ้างว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นเรื่องของสภา และจะทำตามมติของสภาเท่านั้น นอกจากนี้ฝ่ายรัฐบาลได้ใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์ออกข่าวแก่ประชาชนว่าการเข้าชุมนุมอาจได้รับอันตราย ทั้งยังแพร่ภาพตัวแทนชาวพุทธเข้าเยี่ยมและให้กำลังใจ พล.อ.สุจินดาฯ และกล่าวหาผู้ชุมนุมปิดกั้นเส้นทางเสด็จของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่จะเสด็จพระราชดำเนิน ผ่านถนนราชดำเนินไปยังท้องสนามหลวง ในวันที่ 10 พฤษภาคม 2535

พล.อ.อ.อนันต์ กลินทะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้เชิญตัวแทนหนึ่งสื่อพิมพ์รายวันทุกฉบับ เข้าพบและขอร้องให้ เสนอข่าวตามจริงเพื่อประโยชน์ของชาติ กระทรวงมหาดไทยมีคำสั่งห้ามพนักงานรัฐวิสาหกิจไปชุมนุมที่ สนามหลวง ผู้ใดฝ่าฝืนถือว่ามีความผิดทางวินัย

จะเห็นว่าฝ่ายรัฐบาลไม่พยายามแก้ปัญหาคความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยฝ่ายประชาชนที่ชุมนุมประท้วงก็ถือในความถูกต้องของเจตนารมณ์ประชาธิปไตยส่วนฝ่าย พล.อ.สุจินดาฯ ถือในตัวอักษรของรัฐธรรมนูญ ทำที่และการแสดงออกของผู้นำรัฐบาลโดยเฉพาะ พล.อ.สุจินดาฯ นายกรัฐมนตรีในช่วงการชุมนุมตั้งแต่วันที่ 4 พฤษภาคม 2535 เรื่อยมามีลักษณะแข็งกร้าว ทำท่าย มองผู้นำชุมนุมเป็นผู้ชักจูงหมู่สร้างความไม่พอใจแก่ผู้ชุมนุมอย่างมาก เพราะเห็นว่าการเคลื่อนไหวของตนเป็นสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญจึงออกมาต่อต้าน

สำหรับการชุมนุมในช่วงที่สองระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 นั้นมีประชาชนเข้าร่วมการชุมนุมอย่างมาก เพราะไม่พอใจทำที่พรรคการเมืองออกมาแถลงถึงความไม่แน่นอนในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยชุมนุมกันเพื่อฟังคำตอบของรัฐบาล และเพื่อกดดันให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยรายละเอียดดังนี้คือ

หลังจากการยุติการชุมนุมของประชาชนไปแล้วนั้น ทำพรรคการเมืองมีทำที่เปลี่ยนแปลง โดยนาย มন্ত্রী พงษ์พานิช หัวหน้าพรรคกิจสังคมบอกว่าการประชุมวันที่ 9 พฤษภาคม 2535 นั้นไม่ข่มขู่พรรคต้องนำ เข้าที่ประชุมพรรคก่อน ส่วนนายบรรหาร ศิลปอาชา เลขาธิการพรรคชาติไทย ได้กล่าวหาว่า นายอาทิตย์ฯ ประธานสภาผู้แทนราษฎรกระทำโดยพลการทำให้ นาย อาทิตย์ฯ ได้ออกมาประกาศว่า ได้ทำหน้าที่อย่างถึงที่สุดแล้ว

และจะเกิดอะไรขึ้นนั้นเกินกว่าที่จะผลักดันใด ๆ ได้

นอกจากนี้ทั้งห้าพรรค ยังมีท่าทีที่จะถ่วงเวลาการแก้ไขรัฐธรรมนูญออกไปโดยบอกว่าต้องไปปรึกษากับ ส.ส.ในพรรคก่อน ไม่สามารถยื่นหนังสือขอแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ทันในวันที่ 15 พฤษภาคม 2535 โดยนายณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคสามัคคีธรรม บอกว่าต้องมีระยะเวลา 2 ปี

สถานการณ์การเมืองในช่วงดังกล่าวมีความตึงเครียดมาก เพราะพรรคฝ่ายค้าน และกลุ่มเรียกร้องประชาธิปไตยมองว่า พรรคร่วมรัฐบาลบิดพลิ้วการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ในช่วงนี้กลุ่มต่อต้านพล.อ.สุจินดาฯ ได้รวมตัวกันขึ้นนาม "สมาพันธ์ประชาธิปไตย" และเรียกร้องให้ประชาชนไปร่วมชุมนุมที่ท้องสนามหลวงในวันที่ 17 พฤษภาคม 2535 เพื่อฟังคำตอบจากรัฐบาล ทางด้านฝ่ายรัฐบาลได้มีความพยายามจะไม่ให้เกิดการชุมนุมขึ้น โดยกระทรวงมหาดไทย สั่งการให้ผู้ว่าราชการทุกจังหวัดดูแลไม่ให้เกิดการชุมนุมคัดค้าน โดยเฉพาะที่กรุงเทพมหานคร มีการสั่งห้ามผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ไม่ให้สนับสนุนการชุมนุม เช่น ห้ามบริการรถสุขาเคลื่อนที่ มีการจัดคอนเสิร์ต "รวมใจต้านภัยแล้ง" ที่สนามกีฬากองทัพบกและวงเวียนใหญ่ มีการถ่ายทอดสดไปทั่วประเทศ ในวันและเวลาเดียวกับการชุมนุมของประชาชนที่ สนามหลวงซึ่งปรากฏว่า ในการชุมนุมของประชาชนที่ท้องสนามหลวง มีประชาชนเข้าร่วมชุมนุมมากเป็นประวัติการณ์เกือบ 5 แสนคน ต่อมาผู้จัดชุมนุมเคลื่อนย้ายประชาชนไปรอฟังคำตอบจาก นายกรัฐมนตรีที่ท่าเนียบรัฐบาลและได้มีการเผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่บริเวณ สะพานผ่านฟ้าลีลาศและเหตุการณ์ได้ลุกลามไปสู่ความรุนแรงเมื่อฝูงชนกลุ่มหนึ่งบุกเข้าทำลายและเผา สน.นางเลิ้งกองกำลังการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน เฝ้าระดับเพลิงของสถานีตำรวจดับเพลิงภูเขาทอง ขณะที่ผู้ชุมนุมส่วนใหญ่ซึ่งมี สมาพันธ์ประชาธิปไตย เป็นแกนนำยังคงชุมนุมอย่างสงบที่สะพานผ่านฟ้าถึงอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย³⁸

วันที่ 18 พฤษภาคม 2535 เวลา 00.30 น.พล.อ.สุจินดาฯและ พล.อ.อ.อนันต์ กลินทะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ออกประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินใน

38 "เผยแพร่รายละเอียดผลสอบสวนข้อเท็จจริงเหตุการณ์ พฤษภาคมนี้พ.", ไทยโพเนลเขียน (28 กันยายน 2535):17-18.

เขตท้องที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล และต่อมาเวลา 01.30 น. กระทรวงมหาดไทย ได้ออกคำสั่งที่ 333/2535 ห้ามมิให้มีการชุมนุมแม้ว่าผู้ชุมนุมตั้งแต่ 10 คนขึ้นไปในท้องที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล และในเวลา 01.35 น. กระทรวงมหาดไทย ก็ได้ออกคำสั่งที่ 334/2535³⁹ ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาหรือพิมพ์เอกสารอันกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือความปลอดภัยแห่งราชอาณาจักร ซึ่งก็คือการตรวจข่าวหนังสือพิมพ์นั้นเอง พร้อมกับการเคลื่อนกำลังทหารตรวจเข้าพลักดันฝูงชนมีการใช้อาวุธปืนสงครามยิงขึ้นฟ้าและ กระจายใส่ฝูงชนมีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต กำลังทหารสามารถปลักดันกลับไปอยู่ที่สะพานผ่านฟ้าลีลาศและตั้งแนวลาดหนามบริเวณดังกล่าว มีข้อสังเกตว่าสภาพศพและบาดเจ็บส่วนใหญ่ได้รับบาดเจ็บบริเวณทรวงอกและหลัง แสดงว่ากลุ่มผู้ถูกยิงตายในตอนเช้ามีวันที่ 18 พฤษภาคม 2535 นั้นจะถูกยิงจากทางข้างหลัง ผู้ตายส่วนใหญ่ถูกยิงขณะกำลังวิ่งหลบหนี และมีรายหนึ่งถูกยิงในระยะใกล้ โดยพบเขม่าปืนติดรอบๆ บาดแผล⁴⁰

เวลาประมาณ 15.00 น. วันเดียวกัน กำลังทหารได้เข้าสลายกลุ่มผู้ชุมนุมที่เหลืออยู่ประมาณ 2 หมื่นคน ที่บริเวณถนนราชดำเนินและจับกุมพล.ต.จ.าลองฯและกลุ่มผู้ชุมนุมได้ประมาณ 600-700 คน

หลังเกิดเหตุพรรคฝ่ายค้าน 4 พรรคได้ออกแถลงการณ์ให้รัฐบาลยุติการใช้กำลังรุนแรงกับประชาชนทันทีโดยไม่มีข้อแม้ และพรรคฝ่ายค้านจะยื่นญัตติให้รัฐบาลชี้แจงกรณีใช้ความรุนแรงกับประชาชน ทั้งจะเสนอให้มีการตรวจสอบเหตุการณ์อย่างละเอียด

ส่วนทางรัฐบาลได้ออกประกาศจับแกนนำ 7 คนคือนาย ปริณญา เทวานฤมิตรกุล น.พ.สันต์ หัตถิรัตน์, นาย สมศักดิ์ รุกชัยสุข, นาง ประทีป อึ้งทรงธรรม ฮาตะ, น.ส. จิตราวดี วรรณิตร และ นาย วีระ มุสิกพงศ์⁴¹

อย่างไรก็ตามสถานการณ์ไม่ได้คลี่คลายลง กลุ่มผู้ชุมนุมที่สลายตัวไปได้ปักหลักชุมนุมประท้วงขึ้นใหม่หน้า กรมประชาสัมพันธ์ โรงแรมรัตนโกสินทร์ และสำนักงานสลากกิน

39 บันทึกเหยี่ยวข่าว, หน้า 233-234.

40 ไทยโพเนลเขียน (28 กันยายน 2535): 18.

41 ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์, ลำดับเหตุการณ์, หน้า 205.

แบ่งรัฐบาลหลายหมื่นคน จนกระทั่งถึงค่าความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ กลุ่มผู้ชุมนุมได้ยึดรถเมล์มาจอดเป็นแนวสกัดทหารซึ่งตั้งแนวอยู่ที่บริเวณ สีแยกคอกวัว เริ่มมีการปะทะกันระหว่างทั้งสองฝ่ายเมื่อเวลาประมาณ 21.00 น. โดยกลุ่มผู้ชุมนุมได้ใช้รถเมล์พุ่งเข้าชนขณะที่ฝ่ายทหารได้ใช้อาวุธปืนยิงสกัดอย่างรุนแรง ทำให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บโดยทันทีเป็นจำนวนมาก

เวลาประมาณ 23.00 น. เริ่มมีกลุ่มรถจักรยานยนต์ออกเคลื่อนไหวและเผาทำลายป้อมตำรวจ สัญญาณไฟจราจรตามจุดต่าง ๆ ทั่วกรุงเทพมหานคร เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ตั้งหน่วย " ไล่ล่า " ขึ้นสกัด และมีข่าวว่าหน่วย " ไล่ล่า " ได้กระทำการเกินกว่าเหตุจับกุมและใช้อาวุธปืนทำให้ผู้บริสุทธิ์ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต

วันที่ 19 พฤษภาคม 2535 สถานการณ์หน้ากรมประชาสัมพันธ์และโรงแรมรัตนโกสินทร์ยังมีความรุนแรง มีการเผากรมประชาสัมพันธ์ กรมสรรพากรและสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล จนกระทั่งเวลา 04.00 น. กำลังทหารได้เข้าสลายการชุมนุมบุกเข้ายึดโรงแรมรัตนโกสินทร์ด้วยความรุนแรง ทั่วประเทศแม้แต่แพทย์และพยาบาลที่กำลังรักษาผู้บาดเจ็บ และได้จับกุมผู้ชุมนุมนับพันคน

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ในกรุงเทพมหานคร ยังคงตึงเครียดเพราะมีการชุมนุมของประชาชนเป็นกลุ่มย่อย ๆ มีการล้อม สน.ชนะสงคราม และเริ่มมีการชุมนุมที่หน้ามหาวิทยาลัยรามคำแหงหลายหมื่นคน

ในช่วงบ่ายวันเดียวกัน พล.อ.สุจินดา ฯ ได้ออกแถลงการณ์ทางโทรทัศน์อ้างถึงความจำเป็นที่ต้องใช้ความรุนแรงในการปราบปรามผู้ชุมนุม โดยได้กล่าวหาหัวหน้าพรรคการเมืองพรรคหนึ่ง มีความต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองแบบสภาเปรซิเดียม

ในวันเดียวกัน อธิการบดีมหาวิทยาลัยของรัฐ 19 แห่งทั่วประเทศ ได้ออกแถลงการณ์ขอให้อธิการใช้ความรุนแรง ขอให้พล.อ.สุจินดาฯ ลาออกจากนายกรัฐมนตรีและให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

ประชาชน สถาบันการศึกษา คณะแพทย์ ในจังหวัดต่าง ๆ ออกมาชุมนุมเรียกร้องให้ นายกรัฐมนตรีลาออกและยุติการเช่นฆ่าประชาชน เช่นที่ มหาสารคาม ศรีสะเกษ, ภูเก็ต, อุบลราชธานี, สงขลา, เชียงใหม่

ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกแสดงท่าทีห่วงใยต่อสถานการณ์ในประเทศไทยและเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการโดยเคารพสิทธิมนุษยชน สหรัฐอเมริกาโดยนางมากาเรต แทตเชอร์ โฆษกกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ออกแถลงการณ์ว่า "... ในฐานะที่เป็นมิตรต่อประชาชนชาวไทยมาเป็นเวลายาวนาน เราขอแจ้งให้ชัดเจนว่าเราไม่สามารถยอมรับการใช้อำนาจอย่างอหังการ เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างฝ่ายค้านกับฝ่ายรัฐบาลได้..." นอกจากนี้สหรัฐอเมริกาก็ยังมี องค์การเพื่อสิทธิมนุษยชนระดับนานาชาติอย่างน้อยสองแห่ง ออกโรงประณามการกระทำของรัฐบาลไทย รวมทั้ง อังกฤษ, ญี่ปุ่น, ประชาคมยุโรป, ฮองกง, ออสเตรเลีย และประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก⁴²

วันที่ 20 พฤษภาคม 2535 เวลาประมาณ 06.00 น. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานสัมภาษณ์ถ่ายทอดผ่านดาวเทียมจาก ประเทศฝรั่งเศส ออกอากาศทางทีวีช่อง 9 ทรงแสดงความเสียพระทัยกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและทรงขอร้องให้คนไทยเลิกฆ่ากัน

อย่างไรก็ตามการชุมนุมต่อต้านรัฐบาลยังคงมีอยู่ที่ มหาวิทยาลัยรามคำแหงหลายหมื่นคนในช่วงเย็น มีการจลาจลเป็นจุดย่อย ๆ โดยเฉพาะบริเวณถนนราชดำเนิน

ในช่วงเย็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร พระราชทานสัมภาษณ์ถ่ายทอดสดจาก ประเทศเกาหลี ทรงเรียกร้องให้คนไทยแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี

เวลาประมาณ 19.00 น. รัฐบาลได้ประกาศ "เคอร์ฟิว" ห้ามออกนอกบ้านตั้งแต่เวลา 21.00 น.-04.00 น. โดยมีข่าวลือแพร่สะพัดไปทั่วว่า จะมีการยกกำลังเข้าล้อมปราบผู้ชุมนุมประท้วงที่มหาวิทยาลัย รามคำแหง และมีทหารจากกองทัพอากาศที่ 2 ยกกำลังเข้าต่อต้านรัฐบาล

ต่อมาเวลา 20.10 น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรีและรัฐบุรุษ อัญเชิญกระแสพระราชดำรัส ให้ พล.อ. สุจินดาฯ และ พล.ต.จำลองฯ เข้าเฝ้ารับกระแสพระราชดำรัสให้หันหน้าเข้าหากันเพื่อฟื้นฟู

⁴² เหตุการณ์เลือดหลังวันวิสาข พุทธศ. 2535 (กรุงเทพมหานคร:แบล็กเมจิกพริ้นติ้ง, 2535), หน้า 102-111.

หมู่บ้านเมือง

เวลา 24.00 น. สถานีโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย แพร่ภาพการเข้าเฝ้า จากนั้น พล.อ.สุจินดาฯ และ พล.ต.จำลองฯ ร่วมกันแถลงว่าจะมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

วันที่ 21 พฤษภาคม 2535 สถานการณ์ต่างๆ เริ่มผ่อนคลายลง เข้ามีผู้ชุมนุมที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประกาศสลายตัวพร้อมกับนัดชุมนุมกันใหม่ในวันที่ 25 พฤษภาคม 2535 หน้ารัฐสภาเพื่อรอดูผลการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ผู้ถูกจับกุมจำนวนประมาณ 3,000 คน ถูกปล่อยตัว

วันที่ 24 พฤษภาคม 2535 พล.อ.สุจินดาฯ ได้แถลงลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอันเป็นการสิ้นสุดรัฐบาลที่มีอายุ 48 วัน

วันที่ 25 พฤษภาคม 2535 มีการประชุมรัฐสภาเพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญ ปรากฏว่ารัฐสภามีมติอย่างท่วมท้นให้แก้ไขรัฐธรรมนูญใน 4 ประเด็นในวาระ 1 และวาระ 2 และผ่านวาระ 3 ในวันที่ 10 มิถุนายน 2535

จะเห็นได้ว่าการชุมนุมในช่วงที่สองคือระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 นั้น เป็นการปฏิบัติต่อผู้ชุมนุมในช่วงที่สองตามแผนพรป/33 ซึ่งได้รับอนุมัติไว้ก่อนแล้ว ทำให้มีความรุนแรง โดยที่ พล.อ.สุจินดาฯ ในฐานะนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้รับทราบและเห็นชอบในการปฏิบัติทุกขั้นตอนแม้จะมีการกำชับให้มีการหลีกเลี่ยงการใช้อาวุธและให้ใช้มาตรการจากเบาไปหาหนัก แต่ตามแผนดังกล่าวหากสถานการณ์ทวีความรุนแรงจนไม่สามารถควบคุมได้ ผู้ปฏิบัติก็ยอมใช้กำลังเข้าปราบปราม ซึ่งรวมทั้งการใช้อาวุธปืนยิง เพื่อระงับยับยั้งและยุติภัยคุกคามได้ โดยมีต้องขออนุมัติจากหน่วยเหนืออีก ความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการชุมนุมในคืนวันที่ 17 พฤษภาคม 2535 นำไปสู่การเผาสถานีตำรวจดับเพลิงภูเขาทอง สถานีตำรวจนครบาลนางเลิ้งและ กองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน เป็นสถานการณ์หนึ่งที่ทำให้ฝ่ายทหารใช้กำลังเข้าปราบปรามฝูงชน หนึ่งในของเหตุการณ์นี้เกิดจากความไม่พร้อมของกองกำลังตำรวจ ซึ่งเกิดความระส่ำระสาย อันเนื่องจากกองกำลังรักษาพระนครได้มอบหมายให้ พล.ต.ท.เฉลิม วิจารณ์ประดิษฐ์ ผู้บัญชาการกองกำลังตำรวจเป็นผู้รับผิดชอบ ตามแผนพรป/33

แต่ขณะเดียวกัน พลตำรวจโท วิโรจน์ เปาอินทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยในขณะนั้นได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้าหน่วยเฉพาะกิจ⁴³ มีอำนาจสั่งการกองกำลังตำรวจแม้ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรว่า คำสั่งดังกล่าวได้ยกเลิกไปเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2535 แต่มีหลักฐานยืนยันว่ายังมีการสั่งการตลอดมา ในระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 ในขณะที่อธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงของ กรมตำรวจกลับไม่มีอำนาจบทบาทใด ๆ ที่จะสั่งการได้ในขณะนั้น จึงทำให้เกิดความสับสนและข้ามขั้นตอนในการปฏิบัติหน้าที่ของ กองกำลังตำรวจผู้ปฏิบัติงานพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีข้อบกพร่องของ กองกำลังตำรวจที่สำคัญคือ

1. กำลังพลของหน่วยขาดแคลน กำลังพลที่สามารถใช้ในการควบคุมฝูงชนมีเพียง 300 กว่านายและใช้ในการควบคุมฝูงชนจริง ๆ เพียง 200 กว่านาย
2. อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการควบคุมฝูงชนเช่น ไล่ กระบอง แก๊สน้ำตา เสื้อเกราะ และหน้ากากมีไม่เพียงพอ และบางอย่างอยู่ในสภาพที่เสื่อมคุณภาพ
3. อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้เช่น รถฉีดน้ำมีจำนวน 2 คัน สามารถใช้การได้เพียง 1 คันเท่านั้น

ข้อบกพร่องดังกล่าวย่อมเป็นเหตุที่ทำให้กำลัง ตำรวจไม่อาจรับมือฝูงชนที่ใช้ความรุนแรงในช่วงแรกของการสัปดาห์เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2535 ได้⁴⁴

อนึ่งความรุนแรงของสถานการณ์ที่เกิดขึ้น น่าจะมีสาเหตุหนึ่งมาจากการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ ผู้มีหน้าที่ระงับปราบปราม ซึ่งส่วนใหญ่นำกำลังทหารจากต่างจังหวัดเข้ามาปฏิบัติการณ์ในจุดสำคัญหลายจุด โดยเฉพาะบนถนนราชดำเนินจนถึงโรงแรมรัตนโกสินทร์ เจ้าหน้าที่ดังกล่าวอยู่ห่างไกลจากเหตุการณ์ ไม่ทราบข้อเท็จจริงอันเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ชุมนุมอย่างลึกซึ้ง รวมทั้งการขาดประสิทธิภาพในการสลายผู้ชุมนุม ดังนั้นหากมีการใช้เจ้าหน้าที่ทหารเฉพาะในกรุงเทพมหานครหรือ ใกล้เคียงและได้รับการฝึกฝนอบรม ให้มีความชำนาญในด้าน การปราบจลาจลอย่างเพียงพอในการปฏิบัติการณ์ อาจสามารถใช้

⁴³ วัฏจักร (12 ตุลาคม 2535): 12.

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน.

ความนุ่มนวลหรือหาหนทางหลีกเลี่ยง วิธีการปฏิบัติที่รุนแรงต่อกลุ่มผู้ชุมนุม จนเกิดการบาดเจ็บและสูญเสียชีวิต แม้ประชาชนบางกลุ่มจะขี้ขลาด ทำร้ายและทำร้ายเจ้าหน้าที่หรือบางกลุ่มได้เผาทำลายสถานที่ราชการ แต่การใช้อำนาจประชาชนผู้ร่วมชุมนุมในถนน ไม่ใช่อิงเพื่อสกัดกั้นผู้เผาทำลายสถานที่ราชการ การยิงนั้นไม่ว่าจะเกิดจากการขี้ขลาด ทำทายนับว่ามีความผิดพลาดในการแก้ปัญหา และมีความบกพร่องในการสั่งการและปฏิบัติการตามแผนพรึพินาศ/33 ด้วย

อนึ่งสำหรับการชุมนุมครั้งนี้ แม้จะเป็นสิทธิโดยชอบธรรมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญที่จะทำได้ และผู้ชุมนุมได้ยึดแนวทางสันติมาโดยตลอดก็ตาม แต่เมื่อมีการเคลื่อนย้ายการชุมนุม ซึ่งมีคนจำนวนมากไปยังสถานที่ต่าง ๆ และยังไม่มียุทธศาสตร์และระเบียบแบบแผนใดๆ กำหนดรายละเอียดและขั้นตอนการชุมนุมในทางการเมืองไว้

ทรงสนะในการมองปัญหาจึงสวนทางกันในทางความเป็นจริง กล่าวคือผู้ชุมนุมมองว่าเป็นสิทธิโดยชอบธรรม ในขณะที่เจ้าหน้าที่หรือรัฐบาลมองว่า เป็นการก่อความวุ่นวาย ก่อการจลาจล การปะทะโดยกำลังจึงอาจเกิดขึ้นได้โดยผลจากธรรมชาติของการชุมนุมประท้วงโดยทั่วไปเพียงแต่อาจรุนแรงมากน้อยแตกต่างกันไป โดยเหตุนี้ จึงมีการกระทำที่ไม่สมควรต่าง ๆ เช่น การเผาและทำลายทรัพย์สินต่าง ๆ ของทางราชการเอกชน แม้จะไม่สามารถชี้ชัดได้ว่าเกิดจากการกระทำของบุคคลใด แต่ก็อาจสรุปได้ว่า เกิดจากการชุมนุมและการใช้กำลังเข้าปราบปรามอย่างรุนแรงเกินสมควรนั่นเอง

อาจกล่าวได้ว่า การชุมนุมของประชาชนในครั้งนี้ เริ่มขึ้นจากการต่อสู้ทางการเมือง การใช้อำนาจทหารและตำรวจเข้าแก้ปัญหา น่าจะไม่ใช่วิธีการที่เหมาะสม การอนุมัติให้ใช้แผนพรึพินาศ/33 ซึ่งเป็นแผนที่เตรียมไว้สำหรับการปราบปรามจลาจล ตั้งแต่วันที่ 7 พฤษภาคม 2535 น่าจะยังไม่เหมาะสมกับเหตุการณ์ การอนุมัติให้ใช้แผนตลอดจนการปฏิบัติตามแผนดังกล่าว แม้อาจอ้างได้ว่า เป็นการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ แต่ก็ขาดการควบคุมการใช้อำนาจ ทหารผู้ปฏิบัติการไม่มีประสิทธิภาพในเรื่องการสลายฝูงชน ตำรวจก็ไม่มีกำลังความสามารถพอ ที่จะควบคุมสถานการณ์ไว้ได้⁴⁵

45 เรื่องเดียวกัน.

กล่าวโดยสรุป ความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมือง การนองเลือดใน เหตุการณ์พฤษภาทวิภค คือ ความพยายามสืบทอดอำนาจเผด็จการ ของคณะ รสช. โดยไม่ชอบธรรม การเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ พล.อ.สุจินดาฯ ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของคณะ รสช. โดยผิดจริยธรรมกล่าวคือ พล.อ.สุจินดาฯ ได้เคยประกาศต่อหน้า สาธารณชนยืนยันว่าจะไม่เป็นนายกรัฐมนตรี การตระบัดสัตย์ ทำให้ขาดความชอบธรรมทางการเมือง และการบริหารงานภายในรัฐบาลพล.อ.สุจินดาฯ ที่ชี้แนวทางอำนาจนิยม ทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาในตัวผู้นำประเทศ การชุมนุมประท้วงจึงได้รับการสนับสนุนและ เข้าร่วมอย่างท่วมท้น การพยายามปิดกั้นสิทธิเสรีภาพในข่าวสาร ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน เท่ากับสร้างแนวร่วมให้กับฝ่ายผู้ชุมนุม การกดดันผู้ชุมนุม การตอบโต้ อย่างแข็งกร้าว ขณะเดียวกันกลุ่มผู้ชุมนุมกลับมีพลังผลักดันทั้งเงื่อนไขที่ขาดความชอบธรรมของพล.อ.สุจินดาฯ การไม่รักษาคำมั่นสัญญาของคณะ รสช. อีกทั้งการเข้าต่อสู้อย่าง เรียกร้องความสนใจของพล.ต.จำลองฯและร.ต.ฉลาด ฯพณฯกำลังกับ พรรคฝ่ายค้านและ กลุ่มพลังประชาชนต่างๆ ทำให้ขาดผลของความขัดแย้งได้แผ่กว้างออกไปอย่างรวดเร็ว การเข้าแก้ปัญหาความขัดแย้งของรัฐบาล กลับไม่พยายามแก้ปัญหาในประเด็นที่ถูกต้อง การแก้ปัญหาโดยย่ำความรุนแรงยิ่งทำให้ การเดินเข้าสู่จุดแตกหักของทั้งสองฝ่ายเป็นไป อย่างรวดเร็วและรุนแรง โดยมีประชาชนเป็นคำตอบ⁴⁶ ซึ่งผลสุดท้ายการปราบปราม ประชาชนอย่างรุนแรงของรัฐบาลไม่อาจหยุดยั้งหรือแก้ปัญหาได้ ความเสียหายที่เกิดขึ้นจึงมี ผลอย่างมหาศาลทั้งในขณะนั้นและต่อเนื่องมาอีกเป็นเวลานาน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและ การเมือง ถือได้ว่า ความรุนแรงทางการเมืองในเหตุการณ์เดือน พฤษภาคม 2535 ครั้งนี้ เป็นผลมาจากการปรับตัวไม่ทันของสถาบันต่างๆในชาติ เช่น สถาบันทหาร สถาบันทางการเมือง ฯลฯ ซึ่งต้องมีการศึกษาแก้ไขปรับปรุงในแนวทางที่ถูกต้องต่อไป

⁴⁶ ประเวศ วะสี ,บทเรียนจาก 18 พฤษภาคมทวิภค (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2535), หน้า 56.